

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ŽENSKÉ POSTAVY V TVORBE BOŽENY SLANČÍKOVEJ TIMRAVY
BAKALÁRSKA PRÁCA

b6215663-c72e-46fd-a8a6-9b7853d0fe07

UNIVERZITA MATEJA BELA V BANSKEJ BYSTRICI
FILOZOFICKÁ FAKULTA

ŽENSKÉ POSTAVY V TVORBE BOŽENY SLANČÍKOVEJ TIMRAVY

Bakalárska práca

b6215663-c72e-46fd-a8a6-9b7853d0fe07

Študijný program: Učiteľstvo slovenského jazyka a literatúry a učiteľstvo histórie

Študijný odbor: Učiteľstvo a pedagogické vedy

Pracovisko: Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy

Vedúca bakalárskej práce: Mgr. Martina Kubealaková, PhD.

Čestné vyhlásenie

Čestne vyhlasujem, že som bakalársku prácu s názvom Ženské postavy v tvorbe Boženy Slančíkovej Timravy spracovala samostatne na základe vlastných vedomostí a s využitím odbornej literatúry, ktorú som uviedla v zozname bibliografických odkazov

Banská Bystrica 20. 5. 2024

.....

Veronika Marchevková

Pod'akovanie

Rada by som sa pod'akovala vedúcej bakalárskej práce, Mgr. Martine Kubealakovej, PhD., za jej odborné a cenné rady, komentáre a za vedenie pri písaní záverečnej práce.

ABSTRAKT

MARCHEVKOVÁ, Veronika: Ženské postavy v tvorbe Boženy Slančíkovej Timravy. [Bakalárska práca]. Univerzita Mateja Bela v Banskej Bystrici. Filozofická fakulta; Katedra slovenskej literatúry a literárnej vedy. Vedúca záverečnej práce: Mgr. Martina Kubealaková, PhD. Stupeň odbornej kvalifikácie: Bakalár. Banská Bystrica : Filozofická fakulta UMB, 2024, 46 s.

Cieľom bakalárskej práce je analýza a interpretácia ženských postáv v dielach Boženy Slančíkovej Timravy. Prvá kapitola vychádza zo sekundárnych zdrojov a predstavuje základnú koncepciu kategórie postavy v literatúre – definuje postavu a jej funkcie v literárnom diele, osobitne cez Proppovo a Forsterovo nazeranie na literárnu postavu. Druhá kapitola sa sústreďí na postavy a hrdinky Timravinej prozaickej tvorby a sumuje doteraz známe literárnovedné výskumy v tejto oblasti. Opiera sa najmä o závery O. Čepana a čiastočne o M. Mikulovú. Nadväzujúca kapitola pozornosť prenáša na tvorbu Boženy Slančíkovej Timravy, opäť sumuje literárnovedné hodnotenia autorkinej tvorby, najmä jej príslušnosť k literárnemu obdobiu, originálny spôsob písania, zobrazované dominujúce motívy a témy. V tejto časti je predstavený a zdôvodnený aj výber diel, ktoré sú predmetom analýzy a interpretácie, ide o prózy *Za koho ísť?*, *Skúsenosť*, *Veľké šťastie* a *Ťapákovci*. V rámci práce s dielami sa sledovali najmä ženské postavy, spôsob kreovania ich charakteru cez správanie a konanie, ale aj ústredné motívy lásky, sklamania, vydaja a krásy i trpkosti ženského sveta.

Kľúčové slová: Timrava, postava, ženské postavy, analýza, interpretácia, irónia, dezilúzia, realizmus

ABSTRACT

MARCHEVKOVÁ, Veronika: Female characters in literary works of Božena Slančíková Timrava. [Bachelor thesis]. Matej Bel University, Banská Bystrica. Faculty of Arts; Department of Slovak Literature and Literary Science. Supervisor: Mgr. Martina Kubealaková, PhD. Qualification degree: Bachelor. Banská Bystrica : Faculty of Arts, MBU, 2024. 46 p.

The aim of the bachelor thesis is the analysis and interpretation of female characters in the works of Božena Slančíková Timrava. The first chapter is based on secondary sources and introduces the basic conception of the category of the character in literature - it defines the character and her functions in a literary work, specifically through Propp's and Forster's view of the literary character. The second chapter focuses on the characters and heroines of Timrava's prose fiction and summarizes the literary scholarship in this area that has been known to date. It relies mainly on the conclusions of O. Čepan and partly on M. Mikulová. The following chapter transfers the attention to the work of Božena Slančíková Timrava, again summarising the literary scholarly evaluations of the author's work, especially her belonging to the literary period, the original way of writing, the dominant motifs and themes depicted. In this section, the selection of works that are the subject of analysis and interpretation is also presented and justified; these are the prose works *Za koho íst?*, *Skúsenosť*, *Veľké šťastie* and *Ťapákovci*. The work with the works has mainly looked at the female characters, the way in which their character is created through behaviour and actions, but also the central themes of love, disappointment, betrayal and the beauty and bitterness of the female world.

Keywords: Timrava, character, female characters, analysis, interpretation, irony, disillusionment, realism

Obsah

ÚVOD.....	7
1. Koncepcia postáv v literatúre.....	8
2. Postava v Timraviných dielach.....	10
3. Božena Slančíková Timrava a jej tvorba.....	12
3.1. Za koho ísť?	13
3.2. Skúsenosť.....	18
3.3. Veľké šťastie.....	27
3.4. Ťapákovci.....	33
ZÁVER	40
ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV	44

ÚVOD

Božena Slančíková Timrava patrí medzi autorov a autorky slovenského literárneho realizmu, ktorí tvorili v rokoch 1880 – 1918. Timrava nás svojou jedinečnosťou, autenticnosťou a originalitou zaujala natoľko, že sme sa rozhodli podrobnejšie skúmať jej novely a poviedky. Keďže venovala výraznú pozornosť svetu dievčat a mladých žien, sledovala ich spôsob života, konanie a správanie v životných skúškach a situáciách, rozhodli sme skúmať spôsob, akým kreuje svoje hrdinky. Timrava napísala viacero poviedok, noviel a črt, predmetom našej analýzy a interpretácie sa stali známejšie diela ako sú *Ťapákovci* a novela *Skúsenosť*, ale aj menej známa novela *Veľké šťastie* a *Za koho ísť?* Výber diel na analýzu a interpretáciu sme poňali z hľadiska populárnosti Timraviných diel a zaujal nás aj autorkin jedinečný a originálny spôsob zobrazovania a písania.

Záverečnú prácu sme rozdelili do troch kapitol. Prvá kapitola podáva informácie o koncepcii literárnej postavy. Predstavuje, čo je postava a aká je jej úloha v literárnom diele, a približuje Proppovo a Forsterovo nazeranie na kategóriu postavu. Druhá kapitola predstaví autorkino kreovanie postáv. V tejto kapitole sa zaoberáme tým, ako samotná autorka vníma postavy, ako ich tvorí a aký postup pri tvorení používa.

V tretej kapitole sme sa zamerali na Timravu. Predstavili sme ju ako autorku, ktorá pôsobila a písala v období realizmu. Poukázali sme na jednotlivé motívy, ktorým sa vo svojej tvorbe venovala, a odhalili sme aj prvky autobiografickosti. V tejto kapitole sme predstavili aj výber textov, ktoré sme v jednotlivých podkapitolách analyzovali. Jednotlivé podkapitoly predstavujú interpretačnú časť. Cieľom tejto interpretačnej časti bolo analyzovať a bližšie priblížiť ženské postavy. Timrava vo svojej tvorbe využívala motívy lásky, vydaja, často aj sklamania či skúsenosti. Všetky spomínané motívy sú pre čitateľa veľmi zaujímavé a originálny spôsob, ktorým písala Timrava, nám to len potvrdzuje.

V závere práce sme zhodnotili a porovnali vývoj hrdiniek, ktoré vystupujú v jednotlivých novelách. Hrdinky v Timravinej tvorbe sú zobrazené ako krehké a zároveň silné ženy, plné snov, túžob s vlastným cieľom a názorom.

1. Koncepcia postáv v literatúre

Dôležitý prvok štruktúry textu predstavuje postava. Postava je súčasťou príbehu a taktiež aj účastníkom deja. V kompozícii epického literárneho diela vystupujú ako hlavní sprostredkovatelia deja práve kategórie rozprávača a postavy. Kategórie postavy a rozprávača sú vzájomne prepojené. „Na rozdiel od rozprávača postava v epike (i v dráme) je už zjavnejšia, hmatateľnejšia a prístupnejšia“ (Harpáň, 2004, s. 209). Harpáň (2004, s. 210) definuje postavu ako „osobu, ktorá vystupuje v literárnom diele a realizuje sa na tematickom pláne prostredníctvom jednotlivých motívov“. Postavu zaraďuje do sveta rozprávania, z ktorého nemôže vyjsť a ani konať pomimo konkrétnych naratívnych súvislostí (Harpáň, 2004). Literárne postavy s ľudskými bytosťami nemožno úplne stotožňovať. Prozaický text je miestom, kde literárna postava získa hĺbku a autenticitu vďaka interakcii s inými postavami, dialógom a vnútorným monológom. V charakterizácii postavy hrá dôležitú úlohu aj rozprávač, ktorý zachytáva vlastnosti alebo poskytuje opis vzhľadu danej postavy. Charakter v literárnom diele, vytvorený prostredníctvom charakterizácie, sa väčšinou ilustruje a uplatňuje v etickom alebo psychologickom zmysle. Naša autorka Timrava modeluje psychologický rozmer postáv, ktorý je dobre viditeľný v jej textoch a dielach. Vďaka charakteru autor pri stvárňovaní literárnej postavy väčšinou uprednostňuje ľudské atribúty, čo vedie k hľadaniu podobností medzi postavou a skutočnými ľuďmi, i keď literárnou postavou môžu byť zvieratá alebo predmety. Existujú snahy charakterizovať literárnu postavu iba ako nositeľa deja. „Vychádzajú predovšetkým z Proppovho chápania funkcie ako akcie konajúcej postavy, bez ohľadu na to, že Propp svoje teoretické uzávery budoval výlučne na rozprávke“ (Harpáň, 2004, s. 210 – 211). Literárne postavy sú však úzko spojené s celkovým fungovaním rôznych literárnych žánrov – ich správanie sa líši v epose, románe alebo novele, rovnako je možné sledovať ich transformácie v jednotlivých vývojových obdobiach literatúry (Harpáň, 2004).

„V stratégii autora prozaického textu sa literárna postava dostáva do dominantnej (voči pointe príbehu aj do sémantickej) roly najčastejšie tak, ale aj preto, že sa stáva ‚nositeľom‘ prozaických nazeracích téz na zovšeobecňujúci alebo len znakový, no predovšetkým vyňatý záber zo zložitej spoločenskej praxe, jej mravov a z určujúcich aktuálnych dejov (sociálne, politické, vojenské a iné). V stratégii prozaického textu, ktorý má v naračnom svete uskutočniť základnú strategickú inštrukciu autora, navyše v priamej väzbe na žáner, dostáva sa postava do zložitejších (sujetových) väzieb už tým, že vstupuje do kompozičného priestoru

celku naračného sveta (sujet a fabula) a v priamej závislosti od žánru textu a umeleckej metódy aj do diferencovaných sujetových a nimi rozvíjaných fabulačných pozícií. Pozícia postavy v prozaickom texte (diferencovane od žánru) sa upravuje v súlade s ústredným nazeracím alebo estetickým zámerom autora“ (Žemberová, 2010, s. 24).

Edward Morgan Forster označuje postavy pojmom ľudia. Podľa autora sú v strede príbehu väčšinou ľudské bytosti, a keďže aj autor týchto príbehov je ľudská bytosť, existuje medzi nimi spojenie, ktoré nie je prítomné vo všetkých druhoch umenia. Forster to objasňuje takto: „Spisovateľ, na rozdiel od mnohých svojich kolegov umelcov vytvára z masy slov surové podoby seba samého (surové: detailné opracovanie príde až neskôr), dá im meno a pohlavie, prideliť im charakteristické gestá, nechá ich hovoriť v rámci úvodzoviek a azda aj primerane sa správať“ (1971, s. 54 – 55).

E. M. Forster člení postavy na ploché (flat) a plastické (round). „V sedemnástom storočí vraveli plochým postavám ‚komické‘, dnes sa niekedy označujú ako typy a niekedy karikatúry“ (Forster, 1971, s. 69). Ploché (flat) postavy sú „konštruované na základe jednej myšlienky alebo vlastnosti: ak je v nich prítomný ešte nejaký iný faktor, je to začiatok určitej tendencie k plasticke“ (Forster, 1971, s. 69). Ploché postavy majú aj množstvo výhod. Jednou z výhod je, že ploché postavy sú v texte ľahko rozoznatelné a čitateľ si ich ľahko zapamätá. Plastické (round) postavy sú charakterizované ako zložitejšie. Plastická postava má črty ľudskej bytosti, čitateľ si ju ľahko nezapamätá. „Len plastické postavy sú schopné akokoľvek dlho predstavovať tragickosť a pohnúť nás ku každému inému citu než pobaviť sa“ (Forster, 1971, s. 73).

2. Postava v Timraviných dielach

Významným prvkom, ktorý charakterizuje našu autorku, je ten, že postavy vníma ako ľudí a nie ako slová. Timrava pri kreovaní svojich postáv vychádzala aj z pozorovania ľudí a taktiež kreovala aj autobiografické postavy. Problematike realizmu a taktiež aj Timravinej tvorbe sa venoval literárny vedec Oskár Čepan vo svojom diele *Próza slovenského realizmu*. Poznatky a názory o postave v Timravinej tvorbe, ktoré O. Čepan spracoval, sme využili v tejto kapitole. „Timrava chce očistiť obraz človeka od dodatočných ideologických a literárnych nánosov. Všíma si na prvom mieste čisté tvary jeho psychickej i fyzickej podoby“ (Čepan, 2001, s. 153). Timrava sa vyhýbala podrobnému opisu postáv a ich zdĺhavému charakterizovaniu, namiesto toho sa zamerala na tvár človeka (Čepan, 2001).

„Pri pozorovaní človeka, ľudí, spoločnosti išla tým viac do hĺbky. Dobre poznala všetky spoločenské vzťahy i triedne protiklady, v ktorých žili príslušníci dedinskej inteligencie i dedinskí statkári a prostí dedinskí ľudia. Sama patrila do spoločnosti rodín učiteľských, farárskych, notárskych a statkárskeho svojou výchovou, vzdelaním, spôsobom života a čiastočne i smýšľaním. Ale svojimi povahovými vlastnosťami a realistickou metódou živelne smerovala ku kritike vlastnej triedy a k osobitnému pomeru k dedinskému ľudu“ (Jóna, 1951, s. 130).

„A hlavne na tomto priestore, kde sa vnútro človeka prejavuje sa bezprostredne, bez sprostredkujúcich článkov slova alebo činu, pokúša sa rozvinúť svoju metódu ‚najkrajšieho‘ vyjadrenia všetkého ‚čo je na ľudoch‘. Vedľa mimiky tváre všíma si aj iné spôsoby priameho výrazu citových reakcií – mimiky a gesta v najširšom zmysle slova. Môže to byť gesto, vyjadrené očami, čelom, ústami, rukami i celým telom,“ zdôrazňuje O. Čepan (2001, s. 153). V Timraviných novelách sa postavy nerozvíjajú podľa tradičného genetického modelu a autorka nezačína opis človeka od jeho narodenia a neuvádza možné predpoklady jeho budúceho vývoja alebo zmeny (Čepan, 2001). Čepan (2001, s. 153) dodáva, že autorka „sústredí sa na analýzu a okolnosti vzniku vzťahov medzi ľuďmi. Timrava chce vyjadriť charakteristiku človeka v danej chvíli, v danej situácii“.

Autorka postavy charakterizuje nasledovne, „podáva všetky ich základné povahové črty hneď v expozícii alebo ihneď, ako postava vstúpi do kontextu. Charakteristika postáv zdôrazňuje ich nemenné, stále povahové vlastnosti. Timrava nepotrebuje hovoriť o zrode charakteru. Z daných prvkov si vieme predstaviť, ako sa postava správala kedykoľvek pred

začiatkom, i kedykoľvek po skončení príbehu. Charakter postavy sa nevyvíja v tradičnom zmysle, ale reaguje na zmeny situácie. Prehlbujú, zvyrazňujú sa iba niektoré jeho povahové vlastnosti“ (Čepan, 2001, s. 153).

Timrava sa opisom zovňajšku zaoberala minimálne. Podľa Čepana (2001, s. 154) „vo väčšine prípadov sa jej pozornosť nevzdiali ďaleko od tváre človeka, akoby i pri tomto dbala na možnosť ‚krátkeho‘ nadviazania na psychickú stránku“.

„Timravin pokus o opis zovňajšku v porovnaní so zvyklosťami dobovej slovenskej prózy je viac než stručný. V jednom súvetí zaviazne na najmenejšej možnej ploche – na hrote ihlice! I pri takej stručnej deskripcii nemožno hovoriť o statickosti. Postup, zistený pri skladbe Timravinej vety, má tu obdobu v odstupňovaní detailov, odlišených tvarom i farbou,“ pokračuje O. Čepan (2001, s. 154).

Najčastejším postupom, ktorý Timrava využívala pri charakteristike postavy, bol postup, ktorý smeroval od zovňajšku k tvári. Timrava sa zameriava na prvky opisu postáv z pohľadu ich psychológie, pričom dáva prednosť trvalým a nemenným aspektom ich charakteru. Alexander Matuska (1967) zhodnotil človeka v Timraviných dielach takto: „Timravin človek totiž pozná a zakúša najmä vypäté, krízové stavy, medzné situácie; pohybuje sa – zložitý a nevypočítateľný, nepriehľadný a nepriesvitný – v prílivoch a odlivoch citov a myšlienok, ktoré sa nevzťahujú k tomu alebo onomu, ale k celku života a jeho zmyslu“ (Mikulová, 2006, s. 384).

3. Božena Slančíková Timrava a jej tvorba

Boženu Slančíkovú Timravu môžeme zaradiť k jedným z najznámejších autorov a spisovateľov druhej generácie slovenského realizmu. Jej tvorba zahŕňa rôzne rozmanité žánre vrátane prózy, dramatických diel, písala črty, poviedky i novely.

Timravina tvorba zachytáva život ľudí z vidieka a kladie dôraz na ľudovú reč a autentické prostredie a jej diela sú poznačené autobiografickými prvkami. Timrava svojim dielam dodávala zvláštnu autentickosť a unikátnosť prostredníctvom využívania irónie a humoru. Kodajová upozorňuje, že „zobrazovala svet slovenskej dediny, ktorý jej stačil na rozohranie mnohých línií a vzájomných prepletení spoločenských, sociálnych, psychologických ľudských drám dedinského i mestského človeka rodiacej sa modernej doby. Zvláštnu pozornosť venovala svetu dievčat a žien, pričom prekročila rámec zvyčajnej dobovej intimity“ (2018, s. 6).

V našej bakalárskej práci sa budeme venovať ženským postavám, ktoré vo svojej tvorbe priniesla významná autorka Božena Slančíková Timrava. Budeme sa sústrediť na ženské postavy a ich vnútorné prežívanie, budeme sledovať ich konanie a správanie sa v rôznych situáciách, v ktorých sa nachádzala často aj autorka, keďže jej tvorba nesie v sebe autobiografické prvky. Svoju pozornosť budeme venovať týmto konkrétnym dielam: *Za koho ísť?* (1893), *Skúsenosť* (1902), novele *Veľké šťastie* (1906) a dielu *Ďapákovci* (1914).

Výber diel súvisí s autorkiným originálnym spôsobom písania a svet dievčat a žien zobrazuje tak jedinečne, že práve to v nás vzbudilo najviac pozornosti a záujmu. Vybrali sme si dve známejšie diela, ako je novela *Ďapákovci* a *Skúsenosť* a novely, ktoré sú menej známe medzi čitateľmi – *Za koho ísť?* a *Veľké šťastie*. Zároveň, poviedka *Za koho ísť?* (1893) je Timravínym prozaickým debutom, novela *Skúsenosť* (1902) sa pokladá za zlomové dielo, po kritike novely sa konštatuje, že už nič nebolo ako pred *Skúsenosťou*. Novela *Veľké šťastie* (1907) reprezentuje novelu „po zlome“ a novela *Ďapákovci* (1914) sa tradične radí nielen k najznámejším, ale aj najlepším Timravínym dielam. Od tohto výberu očakávame, že nám zástupným spôsobom umožní sledovať vývoj Timravinej hrdinky od debutu cez zlomové dielo po najznámejšie prózy. Zároveň sú debutová próza a novela *Veľké šťastie* spojené kľúčovým motívom láska a túžba po vydaji, takže umožňujú sledovať, či sa posunulo Timravino zobrazenie ženskej postavy v prípade týchto motívov. Naopak, *Skúsenosť* a *Ďapákovcov* spája iniciačný a emancipačný krok hrdiniek, tak Marína, ako aj Il'a predstavujú

výrazné a v istom zmysle jedinečné ženské charaktery, bude preto zaujímavé skúmať, či a ako sa mení spôsob ich zobrazenia.

3.1. Za koho ísť?

Debutovým Timraviným dielom je poviedka *Za koho ísť?*, ktorú napísala v roku 1893. „Konvenčný podnadpis poviedky – Z denníka dievčaťa – by síce mohol vzbudiť očakávanie čitateľa Slovenských novín (kde bola poviedka uverejnená), že sa stretne so sentimentálnym nastoľovaním témy lásky a manželstva, aké prevládalo v tomto periodiku i v dobovej beletrii všeobecne, no hneď v prvom odseku je konfrontovaný s provokatívne utilitárnym postojom hrdinky,“ upozorňuje M. Mikulová (2018, s. 16). Samotná hlavná hrdinka tejto poviedky už v úvode textu uvádza svoj úmysel, prečo prišla na vidiek. „Vlastne môj úmysel je: lapiť dajedného dedinčana, keďže sa mi v meste nepodarilo dostať sa pod čepiec napriek kope záletníkov“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). „Práve prostredníctvom nej autorka s hravým odstupom odhaľuje hrdinku ako nedočkavú ‚starú dievku‘, vypočítavo manipulujúcu s citmi mužov. Timrava sa s motívom starodievocstva v tejto ranej poviedke iba ‚hrá‘, hrdinka ešte nepatrí do okruhu autopsychických postáv (akými sú hrdinky jej neskorších vynikajúcich noviel, napríklad Nemilí, Bál, Boj, Bez hrdosti, Skúsenosť),“ hodnotí M. Mikulová (2018, s. 16). Lujzinu hru s mužmi môžeme vidieť počas celej poviedky, keď sa snaží zaujať pozornosť rôznymi taktikami a túži po tom, aby jej jeden z učiteľov vyznal lásku.

Dej poviedky sa odohráva na vidieku, v okolí školy a fary. V minulosti práve tieto dve významné budovy každej obce predstavovali sídlo inteligencie. Zástupcovia inteligencie, ku ktorým vidiečania najviac vzhliadali, boli práve učitelia a kňazi. Timrava v tejto poviedke sústreďuje dej taktiež v týchto oblastiach. Opisuje príchod hlavnej hrdinky Lujzy, ktorá prišla „letovať na dedinu“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Samotná hlavná hrdinka vysvetľuje situáciu, prečo prišla letovať na dedinu, nasledovne: „... už potratila som všetku trpezlivosť, majúc dvadsaťpäť rokov, vrhám sa teda na túto poslednú nádej zúfale – celou silou“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5).

Témou poviedky je hľadanie si ženícha, po ktorom zúfalo túži a vďaka ktorému sa zbaví statusu starej dievky. Na vidiek prišla za svojím ujcom farárom. V texte sa dozvedáme, že ju ujec volal k nemu na dedinu každé leto, ale ona „vždy som opovrhla vraviac: ‚Čo mne dedina? Za dukát nevidíš elegantného človeka!‘ Teraz, sklámúc sa v elegantných ľuďoch, ktorí len obletujú, a neberú, začala som rojiť – za prostodušnými dedinčanmi, ktorí neobletujú nedvoria nezaľubujú sa, ale – berú“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5).

Hlavná hrdinka Lujza sa pridrža svojho jediného cieľa, ktorým je vydaj, a povzbudzuje a potešuje ju aj Tereza, ujčova sestra. Tetka Tereza ju oboznámila s tým, že učitelia sú obaja mládenci, ktorí jej môžu dvoriť. Lujza však nechcela strácať čas a jednoznačne vyjadrila svoj názor. „Ba kýho! ‘myslím, ešteže dvoriť! To som už zunovala, mne čepiec, čepiec, čepiec!!““ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Hlavná hrdinka sa chce vydať, ale zároveň vidíme aj to, ako upúšťa od svojich nárokov, ktoré mala spočiatku nastavené. Mestský pôvod jej budúceho manžela potláča a chce nájsť šťastie na vidieku, ktorý prvotne vôbec nezodpovedá jej nárokom. „Dali by ste ma za dedinského učiteľa, či by ste ma nedali?“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5), takúto otázku kladie v liste rodičom a tu si môžeme všimnúť to, že manželstvo s „obyčajným, prostodušným“ dedinčanom je akoby niečím nevyhovujúcim. Mesto, ktoré bolo Lujziným domovom, nepripúšťalo vzťah medzi mestskou slečnou a dedinčanom. Dôležitým prvkom pri výbere manžela bolo to, aby spĺňal kritéria „dobrej partie“ a ďalším prvkom, ktorý zohrával rolu, bola aj úcta k rodičom, ktorí mali v minulosti veľké slovo pri výbere životného partnera.

Tetkiným slovám sa Lujza potešila a začala si vizualizovať učiteľov. Prvotná predstava znela takto, „predstavila som si v duchu jedného s nevinnou tvárou, útleho, neskúseného – druhého, že je polodivý, ohnivý, no i to – neskúsený“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Každý deň popoludní strýc spolu s učiteľmi zvykli hrať karty na fare a to bolo prvým impulzom na stretnutie sa. Učitelia – Rudolf Mišov i Samuel Bút sa jej pekne poklonili a sadli si k stolu. Svoj postoj pri stretnutí opisuje nasledovne „ja čítala som stranou román – mala som teda čas obdivovať oboch učiteľov“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5).

Lujza je rozprávačkou príbehu a zároveň poskytuje čitateľom detailný opis učiteľov. „Jeden, menom Rudolf Mišov, bol vysokej tenkej postavy, mal čierne vlasy na čele začesané a ostré nepokojné oči. (...) Druhý, menom Samuel Bút, bol tučný, buclatý mladík peknej tváre, ale bezvýraznej úplne, postava jeho bola nahrbená, akoby bol od mladi ťažké batohy nosil“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Okrem opisu postavy a vonkajšej charakteristiky nám autorka podáva aj bližšie informácie o správaní potenciálnych ženíchoch. Mišova opisuje slovami: „... vravel málo a držal sa čo najvážnejšie“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Samuela Búta: „... vravel naraz, trhano, akoby každé slovo od druhého odrezal“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 5). Lujza, ktorá po zoznámení sedí stranou a číta si knihu, zároveň pozorne sleduje konanie učiteľov. Všimla si vzájomnú zhodu medzi chlapmi, ktorí si dokonale rozumeli, a snažila sa zapôsobiť aj ona, aby si všimli, „aké príjemné je mestské dievča“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 6). Z Lujzinho opisu sa dozvedáme, že ju Mišov vôbec neobdivuje, ale skôr sleduje

jej vychvaľovanie, ktoré mu nie je vôbec sympatické. O učiteľoch sa dozvedáme viac v momente, keď odídu a Lujza sa ako zvedavá, no priama žena opýta svojho strýca. Strýc, ktorý bol v polospánku a unavený jej na to ochotne odpovedal. Vďaka tejto strýcovej odpovedi sa dozvedá Lujza i samotný čitateľ o životnej ceste oboch učiteľov. Čas plynie a aj Lujza si všíma, že sa situácia vôbec nemení, je zúfalá a sťažuje sa, že jej nik nedvorí. „Už dva týždne, ako sme každý deň spolu, a sme, ako sme boli. V meste boli by mi už dávno lásku vyznali na kolenách a možno už aj – zanechali ma!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 7). Lujza si kladie rôzne otázky, ako to bude alebo prečo jej nevedia prejaviť náklonnosť či lásku. Hlavná hrdinka je často tvrdohlavá, detinská a trucovitá, nepokorí sa, hoci si uvedomuje, že k učiteľom prechováva sympatie a obaja sú do nej zaľúbení. Na základe týchto Lujziných vlastností si môžeme všimnúť, že ona ako žena nerada robí prvý krok, nechce byť tou, ktorá si vyberie jedného z nich, ale túži po dobíjaní a vydaji. Lujza si všíma na Bútovi aj na Mišovovi zmeny a kladie si otázku, „ktorého mám si vybrať z tých učiteľov?“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 7).

Hlavná hrdinka sa po dôslednom premýšľaní rozhodla, že sa vydá za toho, ktorý ju bude mať radšej. Môžeme si všimnúť, že Lujza rozohráva hru, zaumienila si, že ich spraví žiarlivými. Táto hra, je nepremysleným ťahom a samotná Lujza si napokon sama všíma a uvedomuje to, že to nebude také rýchle a jednoduché, ako si pôvodne myslela.

Lujzina hra sa uchytila a vzbudila rivalitu medzi učiteľmi. Pri stretnutí si obaja vymysleli prezývku na toho druhého. Mišov označil Búta ako kopytkára (opravoval ľudom obuv) a Bút pomenoval Mišova slovom mastičkár (vyrábal pre ľudí mastičky). Lujza sa potešila a toto stretnutie označila ako „dedinský duel“, no napriek tomu, že určitým spôsobom dosiahla žiarlivosť u oboch, dostavili sa opäť pochybnosti o tom, ktorí z nich ju má radšej, a tak si vymyslela novú stratégiu – chorobu.

Lujza, tvrdohlavá a namyslená dievčina, ale zároveň veľmi krehká, túžiaca po láske je stále presvedčená o tom, že ju príde navštíviť a zachrániť jeden z jej potenciálnych manželov. Rovnako ako jej predošlá stratégia nefungovala hneď, tak rovnako ani situácia s „chorou“ Lujzou nevychádzala podľa predstáv. Pri tomto pláne si môžeme všimnúť vlastnosti hlavnej hrdinky, ako sú napríklad tvrdohlavosť či detinskosť, ale aj zúfalstvo, ktoré prežíva a ktoré ju ničia. Lujza zažíva pocity sklamania, rozčarovania a smútku, ktoré napokon prizná. Timrava sa vo svojej tvorbe sústredila a kládla dôraz najmä na postavy a zobrazovala aj komplikovanosť vzťahov. Timravina realistická koncepcia je založená aj na pocitoch túžby, bolesti, sklamania, irónie, vnútornej protirečivosti postáv, zobrazuje zápas protikladných

pólov ľudského ja. Všetky tieto spomínané pocity zažívala aj Lujza. Trápenie a beznádej vyšli na povrch vtedy, keď spolu so strýcom hrala mariáš. Strýc jej prejavil súcit a sám rozprával o mladých ľuďoch, ktorí túžia len po slasti života. K týmto mladým ľuďom prirovnal aj Búta a Mišova: „... a, že sú vlastne ani títo učitelia nič nie lepší od druhých; nie im je dosť skromná zábava tu, oni chodia sa kolkúvať k židovi, kde jesto veľa piva, vína, židov a – židoviek“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 9). Lujza zvedavá, ktorý z učiteľov takto žije, opýtala sa priamo strýca. Strýc jej odpovedal, že včera tam videl Mišova, a Lujzu táto odpoveď neprijemne prekvapila. Môžeme si všimnúť, že Lujza prechováva väčšie sympatie k Mišovovi – „mastičkár zostal mi trčať v hlave“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 9). V tejto situácii vidíme to, že aj hrdá a silná žena ako Lujza trpí, odhaľuje svoje vnútro, to, čo ju vnútorne zožiera, a zároveň je zraniteľná a slabá. Trápi ju ľahostajné správanie mužov, ktorí o ňu nebojujú tak, ako si predstavovala. V úvode poviedky vyslovila Lujza svoj jasný cieľ, ktorý chce naplniť a tým cieľom je vydať sa. „Hrdinky Timravíných noviel so spoločenskou tematikou pritom takmer nikdy nie sú opisované so sympatiami a ani ich vystupovanie sa nejaví v priaznivom svetle. Práve naopak – obyčajne sú prichytávané pri čomsi nepeknom, nečestnom, až podlom“ (Mikulová, 2006, s. 157). V jej začiatkoch a pri prvých poviedkach „zobrazuje dievčatá a ženy vo vzťahu k mužskému pohlaviu ako vypočítavé“ (Mikulová, 2006, s. 157). Názory M. Mikulovej nám prinášajú zhrnutie činov a vlastností, ktoré do veľkej miery sedia aj na hlavnú hrdinku Lujzu. V úvode poviedky vystupuje Lujza ako slečna z mesta, ktorá má dostatočné sebavedomie, vedomosti a plán, ako sa dostať pod čepiec. Lujzino správanie sa počas poviedky prejavuje rôzne. Lujza si je vedomá svojich kvalít, neprejavuje sa ako vypočítavé dievča, ale skôr ako dievča, ktoré je vynaliezavé a oddané svojmu plánu. Predstieranie choroby je krokom, ktorý zaraďujeme medzi nie veľmi čestnú a správnu vec. Lujza túži po šťastí, chce byť milovaná a šťastná po boku muža, ktorého má rada.

Hra, ktorá spočiatku vyzerala nevinne, sa teraz otočila a samotnú Lujzu zožiera a ničí. Napokon prišiel deň, keď „chorú“ Lujzu navštívili obaja muži, najprv Bút a potom Mišov. V tejto situácii sa obaja páni zdvorilo opýtali na jej chorobu. Mišov sa o chorobe dozvedel iba z rozprávania od strýca a neskôr Lujze povedal slová, ktoré nečakala. „A skutočne zle vyzeráte! Tu nepraje vám povetrie! Najlepšie vrátiť sa domov!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 10). Lujza smutná a prekvapená, myslí si jedno „... tak on by ma už rád preč odoslať! A ja myslela, že ma ľúbi!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 10) Slová, ktoré vyslovil Mišov, Lujzu skutočne zaskočili a sklamali, „no vzmužila som sa, tvrdiac, že nechcem ho ani ja, mastičkára, a vyberiem si Búta“ (Timrava, 1867 – 1951, s.10).

Karta sa obrátila a Lujza svojou hrou zranila najmä sama seba. Uvedomila si, že nechce Mišova a vyberie si radšej Búta, hoci ho nemala až tak rada. Svoje pocity a emócie už viac Lujza nedokázala potláčať, a tak ju premohol plač, pocítila smútok, beznádej a jej chladná, povýšenecká povaha zrazu zmizla. Zámery hlavnej hrdinky sa naplnili, jej hra na chorobu sa otočila a Lujza ochorela. Ujec s tetkou sa ju snažili liečiť, no darmo, kašeľ, opuchnuté hrdlo a zachrípnutie stále pretrvávalo. Strýc a tetka chceli Lujze pomôcť, a tak chceli, aby prišiel sa na ňu pozrieť Mišov, „ale on odkázal, že nejde; slečne je vraj nič nie – videl sám, darmo ani chodiť nebude“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 10). Mišova volali každý deň na pomoc, no on stále odpovedal to isté, že nejde. Napokon, Mišov prišiel a snažil sa Lujze pomôcť, no tá je stále tvrdohlavá a z jeho správania sklamaná, odmieta ho a káže mu ísť preč. V závere poviedky hlavná hrdinka robí prvý krok a hovorí, „moju nemoc nik nevylieči, len vy! Nedajte mi trpieť!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 12). Pýcha slečny z mesta a tvrdohlavosť učiteľa z dediny opadá a obaja si priznávajú vzájomnú lásku. Hlavná hrdinka Lujza presvedčí rodinu i čitateľa o svojom šťastí vetou „Toho ja rada mám!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 13).

Záver poviedky *Za koho ísť?* sa na prvý pohľad javí ako rozprávkový, no dovolíme si tvrdiť, že ide o zmierlivý koniec. Hoci sa debutová poviedka javí ako text o hľadaní lásky a šťastia, Timrava je od začiatku svojej tvorby zbavená sentimentálnych pút, v texte absentujú ľúbostné dialógy, autorkina pozornosť je zameraná na konanie postáv a prostredníctvom konania sú zobrazené aj city. V závere sa dozvedáme, ako sa situácia vyvíja ďalej. „Polrok prešiel. Som žena Mišovova. Dopoludnia varím mu obed, po obede však ideme na faru, zastaviac sa u žida, čo trúnok predáva, kúpime dve fľaše piva, ktoré strčím mužovi do vreciek kabáta. Zaklopúc na okno, voláme i Búta a potom spolu ideme k ujcovi na ferbličku. (...) Pri západe slnka podopieram šedivé stĺpy školy, hľadiac poza dedinské humná, či ešte nejde muž so zelinkami. Tak každý vrátil sa ku svojim obyčajam. Ujec merkuje na roje a teší sa včelám, Bút robí topánky, tetka z kuchyne nohu nevyloží. No žijeme všetci v úplnej zhode“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 13).

Názov poviedky nám už od začiatku evokuje smerovanie deja. Dôležitým prvkom, ktorý si všimame, je zmena hlavnej postavy – Lujzy, ktorá do deja vstupuje ako mladá slečna a v závere poviedky vystupuje ako vydatá žena. Prostredníctvom Lujzy, hlavnej hrdinky poviedky, si všimame názory O. Čepana, ktoré sa javia ako pravdivé pri opise Timravinej tvorby. Vývin postavy sa odvíja od okolností a samotná Timrava opisovala správanie človeka v situáciách, ktoré nastali. Timrava nám už v prvých vetách bližšie priblížila Lujzinu povahu a jej povahové vlastnosti, ktoré sa neskôr prejavovali aj v jej správaní. Cesta za láskou nebola

v jej prípade jasná a jednoduchá, bola skôr poznačená bolesťou a zúfalstvom. Lujzina túžba vydať sa v nás evokuje pocity odhodlanosti hlavnej hrdinky. Hlavná hrdinka cestu k láske nemala vôbec jednoduchú a napriek všetkých trápeniam a smútkom, ktoré jej spôsobovali nádejní manželia, to nakoniec zvládla. Timrava prinášala pocity, ktoré sa v človeku odohrávajú aj v bežnom živote. Timrava Lujze nič nedaruje, jej prvotnú „hru“, ktorou chcela získať pozornosť mužov premieňa na lekciiu. V závere poviedky je Lujza vydatou ženou, ktorá sa prispôsobila dedinskému prostrediu a spôsobu života.

3.2. Skúsenosť

V roku 1902 vydáva Božena Slančíková Timrava novelu *Skúsenosť*. Ako uvádza Mikulová, „v Slovenských pohľadoch od apríla do augusta vychádza novela *Skúsenosť*, v ktorej autorka kriticko-satiricky zachytila svoje dolnokubínske zážitky“ (2006, s. 390). Novela nám ponúka príbeh s autobiografickými prvkami. Príbeh novely je autorkinou skúsenosťou, ktorú si sama prežila. V našej práci sa venujeme ženským postavám Timravinej tvorby a práve cez postavu Maríny Majtáňovej a vdovy Bukovičovej priblížime a preskúmame ich ženské vnímanie, vnútro, pocity a myšlienky. „Napriek provokatívnosti a výnimočnosti jej diela v dobovom kontexte, ho musíme vnímať v zákonitých historických súvislostiach a musíme zároveň rešpektovať autorkin cieľavedomý literárny postoj, ktorý je polemicko-popierajúci voči ustáleným postromantickým schémam. Zároveň toto dielo avizuje zárodok moderných literárnych postupov, ktoré najmä v expanzívnom odhaľovaní a rozšírení zobrazovania priestoru ľudského vnútra prekvapuje nielen ostatných spisovateľov, ale aj dobovú kritiku. Timrava citlivo reagovala na zmenu dobovej atmosféry, dokázala zaznamenať pocit životnej krízy, ale najmä rozšírila zobrazovacie možnosti literatúry – a to v oblasti dedinskej i spoločenskej epiky“ (Mikulová, 2014, s. 462). Timrava tvorila v dobe, keď spoločenská situácia bola zložitá a jej diela odrážajú vlastné zážitky, ktoré prežila. Nepísala o konkrétnych zmenách, ktorá sa počas rokov diali, ale skôr nepriamo priblížila ich vplyv na ľudí.

V roku 1900 dostala Timrava odporúčanie od svojej kamarátky ísť pracovať ako spoločníčka do Dolného Kubína, kde by slúžila u vdovy Országhovej, ktorú volali i Bukovička (Mikulová, 2014). V tom čase, ako Timrava odchádza do Kubína, je už spisovateľkou, ktorá vydala množstvo poviedok a noviel. Pred odchodom Timrava dostala jeden výnimočný list, ktorého autorom bol Ján Francisci. „Ján Francisci ju považuje za

„vynikajúci, zaujímavý a mnohosľubný zjav“ na poli beletrie“ (Mikulová, 2014, s. 463). V liste ju pochválil a venoval jej nasledovné slová: „Vy máte veľmi vzácny a bohatý dar pozorovania, ktorý Vám je, v porovnaní s inými, na veľkej pomoci, a taký šťastný takt, ktorým viete určiť a ustáliť čoho nie primnoho a nie primálo, ale práve koľko treba a svedčeno“ (Mikulová, 2014, s. 463). Timravina tvorba je charakteristická tým, že samotná autorka je skvelou pozorovateľkou a analytičkou. Kvalitu jej písania môžeme nájsť vo všetkých jej dielach. Spôsob, akým dokázala písať a tvoriť, je obdivuhodný aj pre čitateľov. Timrava neriešila veľké kauzy, ale svoju pozornosť venovala bežným veciam, problémom a ľuďmi, ktorí reprezentovali postavy v jej tvorbe, boli často reálnymi ľuďmi, ktorých samotná Timrava poznala.

Hlavnými postavami novely sú slečna Marína Majtáňová a pani Júlia Bukovičová, okolo ktorých sa sústreďí celý dej. V novele sú detailne opísané i iné postavy, ktoré môžeme rozpoznať už pri samotnom čítaní. Každá postava, ktorú Timrava v novele spomína, má predlohu v skutočnej osobe. „Vdova Országhová je portrétovaná ako Júlia Bukovičová, jej rodina básnik Javor je Hviezdoslav, Vilinský je Vajanský a maliar Hurta je M. Th. Mitrovský“ (Mikulová, 2006, s. 390).

V úvode nám autorka opisuje situáciu, ktorá nám odhaľuje smerovanie novely. Ako sme už spomínali, novela nesie v sebe autobiografické prvky, ktoré nám prezrádzajú aj informácie o samotnej Timrave. Informuje nás o tom, že hlavná hrdinka „totiž zberá sa preč z domu na celý rok, do ďalekého mesta“ (Timrava, 1867 – 1951 s. 39). Timrava čitateľa upovedomuje o tom, že sa Marína poberá „na taký dlhý čas, medzi neznámy svet“ (Timrava, 1867 – 1951 s. 39). V novele sa dozvedáme, že Marína je spisovateľkou a píše novely, no dlhšie už nič nenapísala. Vidí vo svojom odchode do mesta veľkú príležitosť. Na svoj odchod sa dôkladne pripravuje, do nového prostredia si pripravuje aj šatník, aby sa mohla rovnať ľuďom v meste. Dolný Kubín, ktorý má sa stať jej domovom na celý rok, je plný ľudí, ktorých obdivuje. Svoj odchod si často pripomína ako príležitosť objaviť niečo nové, dosiaľ nepoznané. Teší sa, hovorí si, „vskutku, ako dobre bude ísť, poznať našich, tých zvláštnych, i Javora“ (Timrava, 1867 – 1951 s. 40). Jedným z dôvodov, prečo sa Marína rozhodne pre odchod, je aj snaha vyliečiť sa z nešťastnej lásky.

Mináriková opisuje Marínu „ako mladú, inteligentnú ženu, ktorej hmotný nedostatok a nevôľa rodiny neumožnili vyššie školské vzdelanie, a preto nemohla zaujať primerané samostatné postavenie v spoločnosti“ (1990, s. 90). Marína bola chudobným, mladým dievčaťom, ktoré sa počas celého pobytu v Dolnom Kubíne cítilo ako menejcenné. Pocity

menejcennosti a postavenie, ktoré môžeme pomenovať slovom spoločníčka, jej sebavedomiu nepomáhali. Marínin charakter je jasný, pôsobí inteligentne, skromne a zároveň vyplašene, chce poznať mesto, ale správanie mestských ľudí ju prekvapuje.

Timrava v novele používa iróniu i pri opisoch seba ako spoločníčky. Marína túžila po voľnosti, slobode a súkromí. Ironicky sa správa aj k sebe samotnej, svoje postavenie vníma rôzne. (Mináriková, 1990). Marína, nevie ako ďalej, neustále ju trápia rôzne myšlienky, zamýšľa sa nad svojou úlohou. Uvedomuje si, že by mohla byť viac spoločenská, ale zároveň sa bojí reakcie pani Bukovičovej. Autorka, poukazuje na Marínin prvotný záujem a snahu správať sa a vykonávať pozíciu spoločníčky čo najlepšie. Postupne si Marína uvedomuje, že nikdy nebude pre pani dosť dobrá a celá jej snaha je zbytočná. Marínine túžby po slobode, voľnosti a súkromí sa nenapĺňajú. Marína je takmer vždy v spoločnosti pani Bukovičovej a túžba slobody a voľnosti v tomto prípade nie je možná. Marína je v neustálom napätí, nevie sa uvoľniť a ničia ju aj vnútorné myšlienky. „Zároveň, však autorka so sebe vlastnou iróniou poukazuje na vzájomnú neujasnenosť povolania spoločníčky a úplnú protichodnosť povahy a predstáv o tomto povolaní u zamestnávateľky Bukovičovej a spoločníčky Maríny“ (Mináriková, 1990, s. 90). Zvyknúť si na mesto, na nové spôsoby správania, ktoré jej doposiaľ boli cudzie, znáša ťažko. Uvedomuje si, že do mesta nepatrí. Vďaka vnútorným monológom zisťujeme, že je sklamaná, že si svoj odchod a život predstavovala inak. „Mohla som doma sedieť!“ myslí si Marína, idúc za paňou do domu. „Čo ja budem tu robiť? Ja nepatrím sem... I cítim, že sa hanbí, lebo je spoločnicou panej. Všade cítim ťarchu svojho postavenia, ktoré nie je pre ňu, vidí po nečase. Platená slúžka panej!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 61). Ťarchu svojho postavenia si uvedomuje najmä vtedy, keď sa ocitá v spoločnosti inteligencie a obyvateľov mesta.

Novela nám poskytuje množstvo príkladov, kedy si Marína prechádza dlaňou po čele. Timrava čitateľom poskytuje možnosť bližšie si všímať i vnútorne prežívanie postavy, ktoré nemusí byť vyjadrené iba vnútorným monológom alebo myšlienkami. Toto gesto nám vyjadruje pocity mdloby, upätosti a aj prirodzeného strachu, ktorý vyvoláva pani Bukovičová. Pocity strachu, ktoré Marínu viac a viac prepadali, spôsobovala aj jej povaha. Nebola ženou, ktorá by chcela pútať neustálu pozornosť, práve naopak, bola tichá, Marína bola uzavretou mladou slečnou, ktorej strach z neznámeho prostredia bolo vidieť aj na tvári.

Na začiatku sa Marína snažila robiť všetko pre to, aby bola jej nadriadená spokojná, no postupne si uvedomuje, že aj tak nebude nikdy pre pani dosť dobrá. Timrava si počas deja uvedomuje svoju rezignáciu, ktorú opisuje v duchu ironického kontextu (Mináriková, 1990).

Z počiatku sa veľmi snažila, aby robila presne to, čo sa od nej očakávalo, plnila si svoje úlohy, ktoré jej prikázala pani Bukovičová. Marína svoju snahu napokon mení a už sa nesnaží robiť svoju prácu tak, ako po príchode k pani Bukovičovej.

Početné motívy sebaironie nám Timrava približuje prostredníctvom vzťahov Maríny s mužmi, konkrétne nám predstavuje dvoch mužov, prvým z nich je Edmund Gregor a druhým mužom, ktorý vystupuje v živote Maríny Majtánovej, je maliar Hurta (Mináriková, 1990). Osudovým mužom v jej živote bol práve Edmund. Hlavná hrdinka priznáva, že on „ju miloval a ona jeho“ (Timrava, 1867 – 1951, s.49). Edmund je tiež dôvodom, prečo Marína odišla, autorka sama tvrdí, „keby Edmunda nebolo, sotva by ju bolo niečo prilákalo, ani Javor...“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 50). Druhým mužom, ktorý sa vyskytoval v jej živote, bol maliar Hurta. Hurta a Marína sa vôbec nepoznali, ale navzájom si posielali karty. Hurta predstavuje Mitrovského, s ktorým si autorka korešpondovala počas pobytu v Dolnom Kubíne, ale vieme, že prvý list dostala, ešte keď bola doma (Mináriková, 1990).

Druhou výraznou ženskou postavou v novele *Skúsenosť* je Júlia Bukovičová. „Centrálna postava pani Bukovičová je zámožná bezdetná vdova v malom meste. Je panovačná, skúpa, zvedavá, rada ohovára, obdivuje ‚vyššiu‘ maďarskú kultúru, ale chce robiť dojem kultivovanej, veľkorysej a vzdelanej ženy, dobrej slovenskej národovkyne,“ vystihuje postavu Mináriková (1990, s. 88). Pani Júlia Bukovičová už v úvode opisuje Marínu, ktorá bude jej spoločníčkou, takto: „Skromné, tiché dievča, naoko veľa neukáže. A chudá je ako kostra“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 41) a robí si starosti aj o jej zdravie. „Jej vlastnosti sa najviac prejavujú v styku s inými postavami, pri ktorých najväčšmi vystupujú predstierané i skutočné vlastnosti“ (Mináriková, 1990, s. 88). Skutočné vlastnosti pani Bukovičovej sa prejavujú najmä pri rozhovoroch s Marínou. Marínu neustále karhá, dáva jej pocítiť, že ako spoločníčka je mizerná a nehrnie sa do roboty. Medzi skutočné vlastnosti zaraďujeme aj Bukovičovej správanie voči predošlým spoločníckam. Rovnako ako Marínu, tak aj predchádzajúce slečny iba karhá a ohovára. Falošnosť a predstierané vlastnosti si môžeme všimnúť pri oslovovaní Maríny. Doma sa k nej správa nadradene, ale v spoločnosti ju oslovuje milo a nazýva ju Marienka. Svoje predstierané vlastnosti predvádza najmä pred cudzími ľuďmi, chce pôsobiť slušne, kultivovane, no vo vnútri je stále len kritizujúcou a moralizujúcou.

Príchod Maríny predstavuje situáciu, kedy môžeme pozorovať správanie pani Bukovičovej. Mináriková sa o správaní pani Bukovičovej vyjadrila takto: „Jej dialogické prehovory tvoria najčastejšie pokyny a karhania podriadených postáv“ (Mináriková, 1990, s.

88). Pani Bukovičová je žena prchkej povahy, veľmi ju hnevá, ako sa Marína správa. Vdovu Bukovičovú hnevá všetko, a to vidíme už v úvode novely. Prekáža jej častý pohyb, ktorým je utieranie čela dlaňou, ale aj to, akým spôsobom Marína zadŕakuje pri prechádzke či správanie Maríny ako spoločníčky u nej doma. Marína sa snaží vyhovieť pani Bukovičovej, no ona ju stále karhá a vyčíta jej aj to, že málo rozpráva, že chodí zhrbená a taktiež aj jej vkus obliekania. Marína je dievča z dediny, ktoré si svoj pôvod uvedomuje a nechce sa stať niekým, kým nie je. Vdova Bukovičová si svoj spôsob života a správania vôbec neuvedomuje a správa sa stále zaužívaným spôsobom.

Správanie pani Bukovičovej voči Maríne, jej neustála zvedavosť, autoritatívny prístup a karhanie Maríny dostáva ironický kontext. Tento kontext prispieva i k ironickej charakteristike danej postavy. Súhlasne konštatujeme, že kladné vlastnosti, ktoré prejavuje pani Bukovičová, ako napríklad skromnosť a štedrosť, ktorá vyznieva falošne, je taktiež iróniou (Mináriková, 1990).

Počas celej novely je správanie vdovy Bukovičovej opisované veľmi detailne. Vnímate ho cez hromadenie rôznych znakov, ktoré v nás evokujú negatívne pocity. Medzi tieto znaky zaradíme jej povýšenecké správanie a falošnosť. Bola presvedčená len o tom, že ona má vo všetkom pravdu a iba ona sa dokáže správať na úrovni. Počas celej novely poukazuje len na chyby, ktoré Marína urobí. „Sociopatické správanie sa Bukovičovej, jej hrubosť, nadradenosť a afektívna agresia sú zjavne jej dominantné vlastnosti, darí sa jej však vyvolať dojem, že sú vyprovokované správaním Maríny, ktorá sa čoraz viac sťahuje do seba a podlieha depresii“ (Mikulová, 2014, s. 466). Agresia a nadradenosť sú prejavy správania, ktoré využíva pani Bukovičová v rôznych situáciách. Takéto správanie sa prejavuje aj v situácii, keď opäť raz karhá Marínu za to, že nechala Bukovičovú v izbe samú, hoci to bolo iba na päť minút. „Toto je ešte, obe vyjdú a ja sama musím tu byť! Ale vás to, pravda, nezaujíma, vám ja to darmo vravím, vám je to nič. Vy sa o nič nestariete, o nič nechodíte“(Timrava, 1867 – 1951, s. 54)! Chladnosť vdovy Bukovičovej si všímame pri rozhovore, keď rozpráva o predošliých spoločníkach. Spomenuli sme, že po ich odchode ich vdova Bukovičová smelo ohovárala a svoje nadradené správanie v istom momente priznala, keď spomínala spoločníčku Málku, ktorú ona sama poslala preč len preto, lebo Málka bola chorľavá a to sa pani Bukovičovej nepáčilo. Bukovičovej zafixované povahové črty a správanie k nej jednoducho patrili, z Maríninho správania a konania sa nám ponúka pocit, ktorý vdovu Bukovičovú provokuje a stupňuje jej správanie. Pani Bukovičová jednoducho

chcela mať všetko pod kontrolou a myslela si, že pod jej nadvládu dostane aj Marínu a jej správanie.

Protichodné názory Maríny a vdovy Bukovičovej nie sú založené len na ich konflikte, ale musíme si uvedomiť aj ich sociálny pôvod (Mikulová, 2014). „Timrava v Skúsenosti popri hlavnej zápletke na ostatných plánoch textu umiestňuje podnety na uvažovanie o mentálnej odlišnosti mesta a dediny, o ľudskej patológii, o komplikovanom spolužití maďarónov a Slovákov, o vzťahu k reprezentantom slovenského národa, o vzťahu meštiakov a umelcov, o odpore voči konvenciám, o vyliečení sa z ideálov, aj o láske, ktorú ako aktuálnu autobiografickú tému touto novelou uzavrela“ (Mikulová, 2014, s. 467).

Timravino správanie bolo počas jej života ovplyvnené aj jej pôvodom. Mikulová konštatuje, že „trápenia autobiografickej postavy súvisia teda so samotnou špecifickou situáciou autorky, ktorej status bol neurčitý: ako dcéra dedinského farára nepatrila medzi ľud, no ako dedinská slečna nepatrila ani do mesta“ (2014, s. 467). V minulosti kňazi a učitelia predstavovali v dedinách vrstvu inteligencie. Marína, ktorá v novele nesie autobiografické črty samotnej Timravy, bola do istej miery inteligentnou mladou ženou, keďže jej otcom bol kňaz. Autobiografickou črtou, ktorú nám Timrava predstavila, bolo to, že Marína je spisovateľkou a dávno už nič nenapísala. Neurčitosť jej postavenia by sme mohli charakterizovať tým, že mesto Dolný Kubín predstavovalo pre Marínu veľkú príležitosť aj v oblasti písania, no po príchode zisťuje, že to bude inak, ako si predstavovala. Marína si svoje postavenie uvedomuje, nie je tou, ktorá by sa nejako slovne prejavovala, hoci v mnohých prípadoch by sa mohla zastáť aj sama seba. Jednoduchosť, skromnosť a podriadenosť Maríninho postavenia vidíme iba v jej vnútorných prehovoroch, pretože má obavy, čo by na to povedala jej nadriadená.

Autorka mala veľké očakávania od mestského prostredia. V novom prostredí sa necíti až tak dobre, ako si pôvodne myslela. Je zaskočená, chýbala jej dedina, ktorá predstavovala miesto, kde sa cítila slobodne a mohla byť sama sebou. Mesto pre ňu predstavuje miesto, do ktorého nezapadla. Stala sa predmetom výsmechu, nikto sa ju nepokúsil lepšie spoznať. Prostredie, ktoré si tak idealizovala, nazýva Kocúrkovom. Sklamalo ju mesto aj ľudia v ňom. Autorkino sklamanie z prostredia si všímame i v novele, kde jej skleslý výraz opisuje farár Cyril Krímský, ktorý spolu s manželkou dopravili Marínu do Vodňan. „Oni doviedli ju sem a taký zúfalý výraz má, že je žiaľ na ňu pozrieť“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 57).

Dôležitým momentom v novele *Skúsenosť* je oslava v Lehote, kde sa oslavovali meniny kňaza. Marína, ktorá cíti, že do takejto spoločnosti nepatrí, pýta sa sama seba, čo tam bude robiť, „vôbec nijak nevie sa vžiť do svojho polozenia, ako sa chovať...“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 56). Počas oslavy sa vdova Bukovičová správa k Maríne veľmi milo, je priateľská a úplne iná ako doma. Toto správanie nám potvrdzuje vyššie spomínanú falošnosť vdovy Bukovičovej. Vnútorne napätie, ktoré prežíva Marína, vrcholí počas oslavy v Lehote. Na oslavu sú pozvaní samí výnimoční ľudia, medzi ktorých patrí i Vilinský. Počas tejto oslavy ju prepadajú rôzne myšlienky. Vilinského sledovala veľmi dôkladne, pretože si ho už v minulosti idealizovala, ale počas oslavy ju sklamal a ako sama povedala, „ani nezdá sa jej viac veľkým, nadzemským“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 71). Počas oslavy sa prípitky prednášali v maďarčine, bola to ideálna príležitosť, ako skritizovať odrodilectvo, ale samotná autorka túto príležitosť nevyužila (Mikulová, 2014). Marína má z tejto oslavy najprv veľmi zmiešané pocity, ale napokon ju vníma ako veľmi pozitívnu skúsenosť. Počas oslavy zažila príjemné momenty – článkovanie a príjemný rozhovor s Boženou.

Ako však správne pripomína Mikulová, „treba upozorniť i na to, že v kraji, kde žila Timrava, sa spolužitie Slovákov a Maďarov vnímalo s väčšou toleranciou (a ako opisuje – aj na Orave, Timrava to však ťažko niesla) než v Martine“ (2014, s. 470). Mesto Martin bojovalo za slovenský národ a práve takéto prehrešky mu bránili v úspechu.

„Celá spoločnosť sa len zabáva, konverzuje, škriepi, je, pije, hrá karty, fajčí, kurizuje – a vôbec nevyužíva dostatočne, ako by podľa autorky mala, spoločné stretnutie na úvahy o veciach národa a aktivitu pre vec slovenskej kultúry. Je to však rovnako kritický pohľad na meštiansku spoločnosť ako sebaironia na ideálne Marínine predstavy o postavách slovenského verejného života a nezaujím o jej činnosť, ale zároveň na jej útek pred spoločnosťou do ústrania, kuchyne ap.“ (Mináriková, 1990, s. 97).

Výnimočnou situáciou, ktorá sa prihodila počas návštevy v Lehote, bola pochvala, ktorú vyslovil kňaz Mišovič. „Slečna-spisovateľka, ráčte postáť. Nedám za nič túto šťastnú náhodu, že som sa stretol s vami. Chcem vám len povedať, že vy píšete veľmi dobre. Vy máte veľký dar pozorovací...“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 72). Autorka mu za pochvalu ani nestihla poďakovať, keď sa jej opýtal na dĺžku jej pobytu tam „medzi svojimi“. Autorkino sklamanie a vyčerpanosť nám naznačuje aj jej odpoveď, keď mu prezrádza, že sa tam už dlho nezdrží. V Maríninom vnímaní sa všetko javí ako negatívne. Všimá si aj to, ako ju jej nadriadená stále len karhá a vychvaľuje predošlé slečny, ktoré u nej pracovali. Postupom času sa dozvedáme, že služkam v dome pani Bukovičovej nebolo vždy zle, ale keď jej manžel zomrel, celá

situácia sa zmenila. Manžel pani Bukovičovej bol dobrým človekom, keď bola pani Júlia nepríjemná, vedel ju na to upozorniť a ona dala na jeho slová.

Čím dlhšie je v meste, tým viac sa zamýšľa nad pôsobením a službou u pani Júlie. Prostredníctvom vnútorných monológov pozorujeme, ako Marína premýšľa. Sama sebe kladie otázky. „Načo ma drží? (...) Načo vôbec drží ľudí, troví sa s nimi, keď nikoho nechce“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 81). Vnútorné monológy nám odhaľujú isté pochybnosti, s ktorými Marína bojuje. Tieto pochybnosti sa týkajú samotnej Maríny, ktorá „zbadala sama na sebe, aké nešetrné sú už i jej všetky myšlienky naproti panej a ako chladne i ona. Či nehreší tým? Pani nie je snáď až taká zlá, ako sa vidí. Možno: tvár zúriva myseľ dobrá“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 82). Marína sa začne pretvarovať, reagovať na veci pokojne, lebo len to ju môže zachrániť pred správaním jej nadriadenej (Mikulová, 2014). Marína si uvedomuje, že spávanie pani Bukovičovej je ovplyvnené stratou jej manžela, a vcíti sa do jej situácie, veď ani ona samotná nemala šťastie v láske.

Kritickou situáciou sa javí Marínin odchod domov. Toto rozhodnutie odštartuje vlnu konfliktov, ktorej musí hlavná hrdinka čeliť. Marínino rozhodnutie, ktorým je odchod od vdovy Bukovičovej, spôsobí rozhorčenie. Bukovičová napokon objavuje aj Marínine pozitívne vlastnosti a mení svoj vzťah k nej, ale svoje negatívne vlastnosti, ktorými sa prejavovala počas celého pôsobenia, neopúšťa (Mináriková, 1990). Minárikovej názor podložíme aj textom z novely. Bukovičová nechce pustiť Marínu domov. „Vy ste sa na rok dali, vy tu budete“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 88)! Marína si chce svoj odchod obhájiť a hovorí Bukovičovej tieto slová: „Vy nie ste spokojná so mnou, lebo ja nie som súca“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 88). Pani Bukovičová reaguje na Maríninu odpoveď a hovorí jej, že je s ňou spokojná a domov ju pustí iba v prípade svadby. Bukovičová po celý čas vyčíta Maríne, že neostane na celý rok a tvrdí, že keby to bola vedela, tak by s ňou nestrácala čas a hneď by si našla spoločníčku, ktorá by bola ochotná zostať pri nej celý rok. Pre Bukovičovú je iniciovaný odchod spoločníčky hanbou a sama už premýšľa, ako budú reagovať ľudia. Marína sa na svoj odchod nesmierne teší, nemôže sa dočkať, kedy už toto prostredie, ktoré jej vzalo všetku radosť zo života a ideály, opustí.

„Bez pobytu v meste by si však ani autorka neuvedomila, že život na dedine a práve status dedinskej slečny jej poskytuje v porovnaní s mestom slobodu. To, čo dovtedy mohla na dedine vnímať ako obmedzenie, sa jej postupne začalo javiť ako slobodný život, neviazaný konvenciami. Táto strastiplná ‚cesta do seba‘ jej pomohla k doceneniu prostredia, v ktorom

žila, jej návrat nebol ani tak návratom na dedinu, ale k tým, čo jej rozumejú“ (Mikulová, 2014, s. 474).

Domov odchádza vlakom a svoje pocity opisuje nasledovne: „Vstúpila do oddelenia pre dámy, a zrazu akoby stala sa inou. Obľahčením zachvelo sa jej srdce a oči zaskveli radosťou. V okamihu zmizli Vodňany, prednejší dom Bukovičovej so všetkými ťažkosťami a paňou... Marína sedí v remennom sedadle a ako v očarení čaká svoj kraj“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 102).

„Novela *Skúsenosť* na začiatku 20. storočia prináša do slovenskej literatúry celkom novú tému – možno ju vnímať takmer ako klinickú štúdiu sebakodčovania a neurotického rozvratu osobnosti“ (Mikulová, 2014, s. 481). Marínin prvotný plán a radosť z toho, že spozná nové prostredie, ľudí, sa mení na nezabudnuteľnú skúsenosť a prináša zásadné zmeny.

Timravino dielo, v ktorom opísala svoj vlastný príbeh, si počas rokov prešlo mnohými úpravami. „Reálne prototypy zobrazených postáv, no najmä rodina Országhovcov, považovala postavy za pravdivé a dielo vnímali skôr ako vecnú literatúru, ako dokument, preto sa agresívne angažovali v zasahovaní do tohto textu. Timrava v *Skúsenosti* odkryla tabu, provokatívne odhalila nielen malomeštiacku morálku, pretváрку a farizejstvo, reprezentované vdovou Országhovou – a v tomto možno považovať jej metódu v novele za realistickú -, ale dovolila si siahnuť na idoly národne zapálených Slovákov. To bol heretický skutok, ktorý si podľa niektorých zaslúžil sankcie“ (Mikulová, 2014, s. 485 – 486). Timrava svoju novelou spôsobila rozruch, jej kritika spoločnosti, ľudí a národovcov vyvolala u mnohých vzburu, celú novelu napísala na základe vlastných skúseností. Timrava tvorila v čase literárneho realizmu, keď sa za hlavné považovalo ukázať práve znaky nedokonalosti ľudí, spoločenského života, národného života a pocity smútku a zúfalstva.

Novela *Skúsenosť* bola upravená J. Škultéty, ktorého zásah do pôvodného textu znamenal vyškrtanie viacerých pasáží (Mikulová, 2014). Mikulová o novele *Skúsenosť* tvrdí, že „v tejto Timravinej novele nie je moderná len negativita skúsenosti a deštrukcie, ale aj pozitívnosť tvorivého sebaopotvrdenia, uvedomenia si vlastnej hodnoty, obhájenia vlastnej tvorivej identity. Akoby hĺbka negatívnej skúsenosti bola podmienkou, predpokladom tvorivej produktivity a moderného výrazu“ (Mikulová, 2014, s. 489).

Timrava profil Maríny Majtáňovej tvorí na základe autobiografie. Neopisuje Marínu ako krásnu, sebavedomú, mladú ženu, ale skôr jej pripisuje vlastnosti, ktoré by sme zaradili medzi nelichotivé. Takéto opisy Maríny nám pomáhajú lepšie porozumieť situácii, do ktorej

sa dostala samotná Timrava. Marína je opisovaná ako jednoduché, nie veľmi pekné dievča so zvláštnou povahou. Marínina zakríknutosť, neprispôobilosť na nové veci si vyžiadala svoju daň. Všetky chyby, ktoré robí, sú zapríčinené jej povahou. Čítanie novely *Skúsenosť* v nás vyvoláva pocity ľútosti a je nám „proti srsti“. Profil vdovy Bukovičovej je sformulovaný veľmi jasne. Prvé riadky nám naznačujú, ako sa bude pani správať, akú má povahu a čo všetko môžeme od nej očakávať. V priebehu novely si uvedomujeme, že nie vždy má pravdu len pani Bukovičová a jej diktatúra a pretváрка v nás vyvoláva pocity neprijemnosti až odporu. Profil vdovy Bukovičovej v nás evokuje negativitu, ktorú pociťujeme počas celého čítania. Tieto dve kľúčové postavy novely sú diametrálne odlišné od postavy Lujzy, ktorú sme skúmali v poviedke *Za koho ísť?*

V poviedke *Za koho ísť?* bola Lujza v inej situácii ako Marína v novele *Skúsenosť*. Rovnako ako Marína, tak aj Lujza bola mladou ženou, ktorá mala túžbu. Kým Lujzina túžba spočívala vo vydaji, Marína túžila po zmene prostredia, života, ale spojitosť tam bola aj s láskou. Jedným z dôvodov, pre ktorý Marína opúšťa domov, bolo aj vyličenie sa z lásky. Spoločné vlastnosti, ktoré spájali Marínu a Lujzu, bola tvrdohlavosť, uvedomenie si vlastnej hodnoty a pocity zúfalstva v rôznych smeroch. V oboch Timravíných dielach vidíme komplikovanosť vzťahov, postáv a životnej situácie. Obe hlavné hrdinky niekam odchádzajú, aby niečo zmenili, a rovnako obe čaká ťažký boj v novom prostredí. Nové prostredie ich trápí, trápia ich aj vlastné pocity a celková situácia spojená s ich cieľom. Záver oboch diel sa končí zmierlivo. V prípade poviedky *Za koho ísť?* sa Lujza vydá a naplní sa jej túžba po vydaji. Novela *Skúsenosť* nám ponúka záver, ktorý je vykúpením pre Marínu a jej odchod z Vodňan ju oslobodzuje a teší sa na rodný kraj, kde môže byť sama sebou a medzi svojimi.

3.3. Veľké šťastie

Novelu *Veľké šťastie* publikuje autorka v roku 1907. Timrava svojim dielam dáva názvy, ktoré nás vopred oboznamujú, akým smerom sa bude dej uberať. V novele *Veľké šťastie* nám autorka predstavuje príbeh a priebeh veľkého šťastia. Autorka, prostredníctvom tejto novely ponúka čitateľom motívy lásky, vydaja, šťastia či manželstva. Autorka sa v celej novele venuje téme lásky a „zaoberá rôznorodými variantmi lásky, vychutnáva si jej nedefinovateľnosť i závrtnú hĺbku“ (Mikulová, 2015, s. 223). Timrava nám prostredníctvom tejto novely opäť ponúka príbeh lásky, po ktorej túžia jej hrdinky.

„Téma novely je alúziou na biblické podobenstvo o ponížených, ktorí budú povýšení, čo sa v texte naplní tak, že ‚ideálneho‘, dobrého muža levitu Červenčíka dostane za manžela odstrkovaná nevlastná dcéra Nivských Katuša a nie hrdá Otila alebo krásna Józka, ktoré sú tiež doňho zaľúbené“ (Mikulová, 2018, s. 21). Rovnako ako v predošlých novelách sa budeme sústreďovať práve na ženské postavy, ktorých príbeh si bližšie priblížime. Táto novela je špecifická tým, že nám autorka ponúka široké spektrum ženských vlastností a pováh, ktoré každú jednu z nich charakterizuje a bližšie opisuje.

Dej vybranej novely sa odohráva v dedine Babušinec a celý príbeh sa točí okolo troch žien, ktoré túžia po šťastí a láske. Za šťastie považujú nájdenie si správneho životného partnera a šťastný vydaj. Tri kamarátky Józka, Otila a Katuša túžia po vydaní a práve to, že by sa vydali, považujú za veľké šťastie. Každá z kamarátok je iná, líšia sa vekom, povahou a tiež aj výzorom či postavením.

Samotná autorka oboznamuje čitateľa o jednotlivých postavách a detailne nám ich opisuje. Veľký dôraz kladie na opis ženských postáv. Ženy vo svojich novelách predstavuje ako silné a ochotné bojovať za svoje sny. Nepredstavuje iba ich dokonalé črty či spôsoby správania, ale opisuje aj negatívne vlastnosti, ktoré jednotlivé postavy majú, a tým vytvára jedinečné charaktery.

Jednou z výrazných hlavných hrdiniek novely je Jozefa Jakubovičová. Jozefu Jakubovičovú, známou ako Józku, opisuje autorka takto: „Je to dievča strednej výšky, bujnej, čerstvej postavy, tvári neobyčajne krásnej. Má dvadsaťosem rokov a obzvláštnu rozkoš samopašit', vysmievať sa a vystupovať svobodne a hlavate, nešetiac ničoho a nikoho“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: *Sobrané spisy Timravy*, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Z tejto charakteristiky môžeme dedukovať, že Józka je veľmi energická, sebavedomá a rázna. Autorka nám poskytuje aj informácie o jej povahe a správaní sa, ktoré, ako si môžeme všimnúť, je extrovertné, nebojácne a samotná Józka pôsobí ako vyrovnaná žena.

Timravina próza je charakteristická vnútornými monológmi, ktoré nám bližšie opisujú pocity a myšlienky jednotlivých postáv. Rovnako je to aj pri Józe, ktorá síce pôsobí, že ju nič nezlomí a svojím vystupovaním môže pôsobiť až namyslene, nie je to úplná pravda. Józino extrovertné správanie jej slúži ako maska, ktorou zakrýva svoje naozajstné pocity. Józka, ktorá sa v novele prejavuje ako veľmi energická osoba a nie všetky vlastnosti sú dokonalé, tak aj

napriek tomu pôsobí ako čistá duša a uvedomuje si krutosť pani Nivskej. Svoju jemnosť neprejavuje nahlas, skôr jej dobro a čistotu vidíme cez vnútorné monológy. Józka taktiež túži po láske a po niekom, kto ju bude mať rád. Józka, hoci túži po levítovi Červenčíkovi, v ktorom vidí dokonalého muža, vie, že jej osud bude iný a jej budúcim manželom bude Levo Jakubovič. Sympatie, ktoré cíti k levítovi, si časom uvedomuje. Všíma si jeho oči, ktoré sa jej mimoriadne páčia, pretože toho skrývajú tak veľa. „Naozaj tie oči stoja tisíce!“ myslí deva. „V nich i láska, i žalosť, i výčitka, najmä teraz výčitky veľa. Neobyčajné, nevidané, nádherné oči“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie)!

S vopred určeným výberom životného partnera nie je vôbec spokojná, pretože túži po veľkej láske a vášni. Józka vopred vedela, kto bude jej ženíchom, a hoci túžila po ozajstnej láske, ktorú chcela prežiť so všetkým, čo k tomu patrí, tak sa do sobáša s Levom nehrnula. S určitosťou vedela, že neostane starou dievkou, a sobáš s Levom jej slúžil ako istota. Jej postava sa počas celej novely mení, vyvíja a tak prechádza premenou. Stane sa z nej žena, ktorá je silná, zásadová, ale v oblasti lásky je to pre ňu trápenie, pretože Leva neľúbi.

Druhou ženskou postavou novely je Otila Nivská. Otila je biologickou dcérou rodiny Nivských. Otila je v novele opísaná ako žena, „ktorej nebolo páru v pol svete, oblečená veľmi vkusne, mala zduchovnelý výraz ľaliovej tvári“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Timrava postavu Otily obdarila pozitívnymi vlastnosťami, ktoré sú hodné pre ženu, ktorá je krásna a dobrá. Opisom jej vzhľadu nám Timrava odhaľuje, že o Otilu majú muži záujem. „Vlasy tmavé má na dva boky rozčesané, čo robí ju takou dojemnou, že Izidor Červenčík, mladý levíta, človek veľmi citlivý (...) temer kľakol pred ňou, keď ju videl, zľaknúc sa jej“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Rovnako ako Józka, tak aj Otila sa páčil mladý levíta Červenčík. Otila je presvedčená, že sa aj ona rovnako páči levítovi. Postava Otily je počas celého deja uprednostňovaná a vyzdvihovaná jej matkou, ktorá ju utvrdzuje v jej kráse a formuje z nej pravú dámu. Napriek svojej vonkajšej kráse je Otila ochudobnená o krásu vnútornú. Všetkých svojich kvalít a nedostatkov si bola Otila

vedomá a nemala problém si ich priznať. Takéto priznanie si môžeme všimnúť pri rozhovore s Georgou, keď sa je priznáva k tomu, že je nešťastná a priznáva aj svoje chyby. „Vieš, Georga, ja som taká, ako jablko. Naoko pekné, ale vnútri...“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Autorka ju ako postavu obohatila aj o kladné hodnoty, ktoré vyznávala. Izidor Červenčík, známy ako levíta, ktorý bol stelesnením dokonalého muža, nenadviazal hlbší vzťah ani s Otilou. Otiliným životným partnerom sa napokon stal advokát Hrabeň, ktorý pochádzal z dobrej a vznešenej rodiny a ktorého jej vybrali rodičia. Hrabeň, ktorý sa na prvý pohľad javí ako vzdelaný, cieľavedomý a ideálny muž pre Otilu, je taktiež obyčajným namysleným mladým mužom. Rovnako ako Józsa, tak aj Otila tajne milovala levítu Červenčíka. Pri Otilinom opise vidíme, že jej bol sympatický, „levíta jej je milý človek, cíti i ľútosť s ním, myslíac, že ju beznádejne miluje“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Jej predstava sa však nenaplní a status manželky jej zaistí sobáš s Hrabeňom.

Trio kamarátok uzatvára Katuša Nivská. Katuša je adoptívnou dcérou rodiny Nivských. „Ona je prijatá dcéra Nivských, pochádzajúca z kraja a rodiska Nivskej. Vzali ju k sebe, keď ešte len dva roky mala“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Rodina Nivských dlho nemala deti, tak sa snažili všetku lásku, výchovu a dobré základy venovať práve Katuši. Všetko sa zmenilo, keď sa im narodila vlastná dcéra Otila. Po jej narodení už Katuša nebola ich dcérou, ale považovali ju len za slúžku. „A aké zahynuté a biedne bolo! Čo som sa s ňou natrápila, kým prišla trochu k sebe. A teraz, hľa, aká dievka z nej vyrástla“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Pani Nivská neustále vykrikovala Katuši, ako ju zachránila a vzala z ulice. Po narodení dcéry Otily sa v pani Nivskej vzbudil veľký hnev, „toto nemôže odpustiť Katuši a od tých čias hľadá na ňu ako na zlodijku svojej dcéry, ktorá pripraví ju o diel“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv.

Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Autorka Katušu opisuje takto: „do kuchyne vošla štíhla deva, nižšia ako Józsa i Otila. Na čele rozloženú má akúsi ubitosť a celý zjav i pohyby prezrádzajú, akoby bola vždy tupená, znevažovaná a ponížovaná“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Katuša, ktorá sa v rodine veľmi trápila, nenachádza pochopenie u nikoho. Svoj ťažký osud v rodine prežíva Katuša v tichosti, „ona vôbec neveraví nikdy, a prešiel by niekedy i deň, čo by nepočuli jej hlasu, iba na opýtanie čo odpovedá“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie).

Rovnako ako jej kamarátky Otila a Józsa aj ona túži po láske. Józsa, ktorá bola prefikáňm dievčaťom, sa jej snažila nahovoriť, že má o ňu záujem Hrabeň. Hrabeň, hoci sa mu Katuša aj páčila, tak jej náklonnosť neprejavoval, ved' boli predsa obaja veľmi odlišní. On bol advokátom a ona obyčajným dievčaťom, ktoré bolo večne v kuchyni. Životná situácia, v ktorej sa Katuša nachádza, je veľmi ťažká. Pani Nivská by si priała, aby si Katuša vzala za manžela Sama Bobuľu, ale toto jej pranie sa Katuši nepáčilo. Samo bol nevzdelaný muž a Katuša by mala s ním len trápenie. Vďaka Katušinej skromnosti a dobrej povahe si ju už od začiatku všímal levíta Červenčík. Levítu nám autorka opisuje nasledovne: „žltkavé vlasy lesklé a jemné ako pri deťoch, nos orličí a oči tmavé sú najzaujímavejšie. O tých sú si tiež na čistom, aké sú, tvrdiac, že je v nich žiara lásky, pokora, bôľ a výčitka, a kto vie, čo všetko ešte. On je stelesnená dobrota a šľachetnosť obdivuhodná, podľa nich, má jednu veľkú chybu. Niet v ňom hrdosti a to je najkrajšia ozdoba mužského“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie). Vďaka tomuto opisu si môžeme všimnúť črty, ktoré má levíta podobné s Katušou. Svoju náklonnosť preukazuje zvláštnym spôsobom prostredníctvom pohľadov. „Medzitým levíta zastavil sa pri kredenci, kde Katuša taniere vyberala, a pozrel na devu s láskou, žiaľom i výčitkou“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin:

Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie).

Nízke sebavedomie oberá Katušu o akúkoľvek radosť zo života a neustále ju trápia aj pocity menejcennosti. Kontakt Katuše s kamarátkami, ktoré tajne milovali levítu, vyvolal aj v nej pocit zaľúbenosti. Katušino správanie, ktoré je pokojné, dobré a iné ako majú Otila i Józsa, vyvoláva pocity obdivu. Miluje ju nielen Červenčík, ale obdivuje ju aj Stano Hrabeň. V závere novely nastáva zlom a Katuša sa mení. Prechádza premenou, ktorá má pozitívny vplyv na jej ťažký život plný útokov a nenávisťných slov.

Katuša si uvedomila, že napriek všetkému má levítu rada. Je zaľúbená a svoje šťastie našla tam, kde to vôbec nečakala. Bola zaľúbená a autorka jej pocity opísala: „Akási veľká zmena, všade dýcha celá izbica tajomnou mocou. On je inakší, cudzí a zvýšený. Čím bližšie ide k nemu, tým nohy horšie ju nesú a hlava točí sa jej, ako by tancovala“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: *Sobrané spisy Timravy*, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie).

Táto novela nesie v sebe prvky rozprávky. Každá klasická rozprávka sa končí šťastným koncom. Rovnako šťastne sa končí osud aj Katuše Nivskej, ktorá našla svoje šťastie v osobe levítu Červenčíka. Ako hovorí známe príslovie, „vrana k vrane sadá, rovný rovného si hľadá“, tak toto príslovie našlo uplatnenie aj v tejto novele. Tento výrok vystihuje osudy žien z rodiny Nivských. Rovnako ako Katuša, tak aj Otila našla svoje šťastie.

Ústredným motívom tejto novely je hľadanie šťastia, ktorého hľadanie je náročné, plné zvrátov a nečakaných udalostí. Novela *Veľké šťastie* nám ponúka príbeh troch žien – Józsy, Otily a Katuše. Každá z nich je iná a zároveň rovnaká. Všetky tri ženy spája túžba po šťastí. Za šťastie považujú nájdenie si správneho životného partnera a následne vydaj. Timrava nám touto novelou ponúkla príbeh lásky. Autorka nám hlavné protagonistky predstavila ako ženy hodné lásky. Každá z nich si svoje šťastie v podobe muža našla. Všetky tri, hoci si to vzájomne nepriznali, tajne ľúbili levítu Červenčíka.

Józin osud bol jasný, keďže svoje šťastie mala nájsť pri mužovi, ktorého jej vybrali rodičia. Nebola to pre ňu skutočná láska. Nebola to láska plná vášne, skôr to bolo iba manželstvo zo zdvorilosti a zo slušnosti, aby nezahanbila rodičov, ktorí jej muža vybrali. Józsa napriek nie úplne vydarenej láske je dobrou a prajnou ženou, ktorej slová pri rozhovore s Otilou nám ponúknu možné riešenie vydaja jednej z troch kamarátok. Józine vopred

vyrieknuté slová zneli jasne, „to ti poviem, že je Katuša viac ako ja a viac ako ty, a ona bude víťaziť a korunu odnesie, nie my“ (SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie)! Rovnako ako Józe, tak aj Otila s výberom manžela, pomohol jej otec. Pán Nivsky vybral pre ňu ženícha, ktorý bol vzdelaný a bohatý. Pár Otila a Stano Hrabeň predstavoval dokonalú zhodu, ktorá sa týkala aj majetku. Azda najväčšie a naozajstné šťastie postretlo Katušu. Katuša bola po celý čas poníženou, jej pôvod, život v rodine Nivskej bol pre ňu obrovským zármutkom. Do Katuše sa zaľúbil levíta, ktorý ako jediný po celý čas videl jej hodnotu, skromnosť a krásu. Levítu milovali všetky dievčatá, dokonca sa mu k tomu aj priznali, ale on mal oči iba pre Katušu. V úvode sme spomínali, že táto novela je nepriamym odkazom na biblické podobenstvo o ponížených, ktorí budú povýšení a práve toto povýšenie symbolizuje vzťah Katuše a levítu.

3.4. Ľapákovci

Novelu *Ľapákovci* napísala Božena Slančíková Timrava v roku 1914. Dej je určite mnohým známy, pretože patrí medzi autorkino najčítanejšie a najznámejšie dielo. „Fabulu tvorí tragikomický konflikt dvoch diametrálne rozdielnych postojov k životu“ (Čepan, 1984, s. 231). V novele *Ľapákovci* budeme sledovať ženské postavy, konkrétne dve švagriné a zároveň najväčšie sokyne. Hlavné protagonistky tejto novely majú odlišný pohľad na svet, život a budúcnosť a to sa stáva hlavnou témou ich hádok.

Novela predstavuje príbeh rodiny, ktorá žije z pohľadu nevesty zastaralým spôsobom. Timrava nám v úvode predstavuje členov, ktorí patria do tejto rodiny. Dozvedáme sa, že „u Ľapákov národa je veľa. Štyria bratia so ženami a deťmi, piaty, najmladší, Mišo, ešte mládencom. Dievka jedna, Anča, tridsaťročná – nevydatá“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Celá veľká rodina Ľapákovcov žije spolu, v jednom dome a ako to už býva zvykom, nie všetkým členom rodiny takýto spôsob života vyhovuje. Ľapákovci sú ľudia, ktorí dôkladne dbajú na tradície a zvyky, ktoré im zanechali predkovia. Úctu k tejto tradícii si môžeme všimnúť na začiatku novely, pri opise začínajúcej jari. S obdobím jari sú spojené aj práce na poli. Započať „oračku“ by sa už žiadalo, ale objavuje sa problém. „Role síce túžia už za pluhom – no nie je piatok, ale streda“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Piatok bol pre nich dňom, keď začínali pracovať. Nemohli si predsa vybrať iný deň, veď ako sa hovorí, „zvyk je železná košeľa“ a boli aj skeptickí v úvahách, či sa im bude dariť. Rovnako ako úcta

k tradíciám, tak aj lenivosť dominovala v rodine Ťapákovcov. Nechcelo sa im orať, hoci by to bolo potrebné, tak si zvolili jednoduchšiu cestu.

Za čias, keď žili ešte rodičia, vzťahy v rodine ako-tak fungovali. Po smrti gazdinej, ktorá bola hlavou v dome, nastáva problém. V dome nebolo človeka, ktorý by prevzal funkciu nebohej matky. „Chlapi síce sa znášajú, oni pristali, aby gazdom bol najstarší brat Paľo, ako sa i patrí; ale ženy uzhodnúť sa nemôžu“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). V úvodnom opise nám Timrava nastoľuje problém, ktorý celú sériu konfliktov odštartuje. Ako to už býva zvykom, že hlavou rodiny by sa mal stať najstarší Paľo, v tejto rodine to bude problém, pretože ženy majú iný názor.

Výraznými postavami v tejto novele sú najmä ženy. Timrava opisuje predstaviteľky detailne, prezradí nám ich pôvod, povahu, povolanie i názory. V našej práci budeme našu pozornosť venovať postavám Ili a Anči, ktoré nás najviac oslovili a predstavujú rozsiahly materiál skúmania.

Medzi najvýraznejšie predstaviteľky patrí Il'a a Anča a ich vzájomný konflikt a odlišné postoje k životu. „Jeden stelesňuje hrdá nevesta Il'a, nazývaná ‚kráľovná‘, pretože sa vyvyšuje nad iných a chce ‚zrútiť‘ staré obyčaje‘, druhý mrzáčka Anča, nazývaná ‚zmija‘, pretože je vo svojom nešťastí ‚zlostná, skoro vždy nahnevaná‘“ (Čepan, 1984, s. 231). Postupne si priblížime charakter a povahu spomínaných žien z rodiny Ťapákovcov.

Paľovu ženu nám Timrava opisuje slovami: „najstaršia nevesta, Il'a, od Jablonckov braná, myslí, že jej náleží veslo, i drží ho v ruke“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Spomínané veslo je pozícia gazdinej. Túto pozíciu Il'a naozaj zastáva, pracuje, varí, stará sa o rodinu a žiadna z ostatných žien v dome ju nepodporí, ale ju kritizuje. Il'a, popri starostlivosti o domácnosť pracuje „v obecnej službe: je babicom“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Il'a prejavuje svoje odlišné zmýšľanie o situácii v rodine a snaží sa rodinu zmeniť, „naúča, majstruje a chce zrútiť staré obyčaje, odjakživa u Ťapákov zakorenené“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Il'a predstavuje ženu súcú do koča i do voza. Je pracovitá, snaživá, papuľnatá a zároveň pokroková. Ilina nespokojnosť a snaha zmeniť staré pravidlá rodiny vyvoláva konflikty, ktoré spôsobujú to, že Il'u všetci vnímajú ako povýšeneckú a večne nespokojnú. Počas novely sledujeme Ilino správanie, ktoré je občas prudké, ale v istej situácii nevyhnutné.

Rodina Ťapákovcov bola vždy veľmi lenivá. Ak niečo Il'a skritizovala, tak oni ju len vysmiali a s humorom jej odpovedali. Manžel Paľo ju často nepodporil a namiesto toho sa pripojil k výtke aj on. Il'a túžila po tom, aby si spoločne s Paľom postavili dom.

Spomenuli sme, že v dome ich žilo veľmi veľa a to predstavovalo obrovskú prekážku. „Ale vy, čo by vás toľko bolo, že by ste jeden druhému na hlavách chodili – vy nedbáte. Druhí ľudia, aj čo ich je pomenej, hľadajú sa jeden druhému vystúpiť, ale vy sa potkýnať budete jeden do druhého, a neľutujete sa“(Timrava, 1867 – 1951, s. 16). Iľa sa snažila presvedčiť rodinu o tom, že ich žije v dome veľa a spôsob života, ktorý vedú, je zlý. Práve v tomto vidíme Ilinu snahu, ktorú vynaložila, aby zmenila myslenie ostatných, ale, žiaľ, neúspešne. Obyvatelia domu sa tvárili, že jej slová vôbec nepočuli a „lení sa im jazyky pohnúť“(Timrava, 1867 – 1951, s. 16). Ili nepomáhala ani ďalšia členka rodiny, mrzáčka Anča.

Iľa a Anča sa často hádali a nachádzali si rôzne prezývky. Anča oslovovala Iľu kráľovnou, pretože sa jej nepáčil Ilin moderný spôsob života. Iľa nezaháľala a Anču oslovovala taktiež prezývkou – kalika. Pokrokovosť a moderné zmýšľanie patria k Ilinej záujmovej činnosti. Iľa, ktorá bola babicom, pravidelne navštevovala kurzy, kde sa dozvedala viac o zdraví, a svoje vedomosti túžila naplniť v dome u Ľapákov. Konflikty medzi Iľou a Ančou pokračovali a vďaka nim sa dozvedáme o aktivitách, ktoré vykonávala Iľa. Okrem toho, že Iľa vykonáva prácu babice, dozvedáme sa, že chodí spievať na krstiny s opitými mužmi.

Anča komentuje všetky aktivity, ktoré Iľa robí, a v závere rozhovoru dodáva, „smeje sa na tebe celá dedina“(Timrava, 1867 – 1951, s. 17)! Iľa je presvedčená o svojej šikovnosti a o tom, že zvláda všetko a má pravdu. Hnevá ju spôsob života a chod domácnosti. Nikto jej nepomáha a jediným východiskom, ako prežiť život podľa svojich predstáv a bez pravidelných konfliktov, videla Iľa v oddelení sa od rodiny a vo výstavbe vlastného domu. Svojho muža Paľa postavila pred vážne rozhodnutie. „Alebo vystavíš dom ešte toho leta, alebo ja odídem“(Timrava, 1867 – 1951, s. 19)! Iľa po vyslovení tohto ultimáta sledovala, ako Paľo zareaguje. Paľo nepovedal ani slovo, ale po čase sa jej opýtal, že kam pôjde. Paľova reakcia smeruje k rozhovoru, ktorý poukazuje na Ilinu odhodlanie a priznáva mužovi, že ju už taký život nebaví. „Či je toto tu život? Všetko mi ošomrú, počúvať nechcú. V lyžičke vody by ma utopili. Zato, že som šikovnejšia, že som múdrejšia ako ony, že som vzdelaná... Tak si voľ: alebo dom postavíte a oddelíš sa, alebo ja odídem“(Timrava, 1867 – 1951, s. 19)! V tomto Ilinom prehovore si všímame jej sebavedomie a zároveň vidíme, že aj jej spočiatku tvrdá a odhodlaná povaha je narušená a priznáva si, že to už viac nezvláda a odchádza sama do Jablonckov.

Ďalšou výraznou ženskou postavou je Anča. Anča je jedinou dcérou z rodiny Ľapákovcov. Celý svoj život je mrzáčkou, v detstve ju postihla láмка. Anča, hoci je jej život

poznačený lámkou, tak nám ju autorka opisuje ako ženu „peknej tvári“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 15). Mrzáckino správanie sa ukazuje v celom príbehu novely ako arogantné, prchké až agresívne. „Príčinou deštruktívneho nepokoja mrzáčky Anče nie je len jej telesný stav, ale aj utajovaná ‚nenávisťná láska‘ k bratrancovi Jánovi Fuzákovi“ (Čepan, 1984, s. 232). Z textu novely sa dozvedáme, že práve otec Jána Fuzákovie chcel Ančným rodičom poradiť, ako Anči pomôcť s jej problémom. Poradil im, „aby ju pribili na dosku, že ostane rovná“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 20). Táto rada pána Fuzákovie nebola vôbec dobrá a práve to spôsobilo, že Anča bude svojou chorobou poznačená navždy. Ančino problematické správanie, ktoré prejavuje k ostatným, poukazuje na jej tragický osud. „Bodaj som bola umrela vtedy, bodaj by bola radšej...!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 20). Tragický osud jej pripomínajú aj rôzne prívlastky. V novele nachádzame pomenovania ako mrzáčka, zmija i kalika.

Jej utrpenie je stredobodom tejto novely. Anča, rovnako ako aj iné Timravine ženské postavy, túži po láske a vydaji. Anča síce pôsobí ako tvrdá a chladná žena, no vnútorný hlas a myšlienky ju robia jemnou a citlivou dušou. „Kto by i chcel mrzáčku? Jestli by sa bol aj našiel taký, nezradil by to nikomu – hanbil by sa, že ju ľúbi“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 22). „Dedinské predsudky, surovosť a bezcitnosť tu Timrava ukazuje v obnaženej krutosti ich vplyvu na ľudské šťastie“ (Mikulová, 2018, s. 22). Anča, ktorej láмка bráni viesť plnohodnotný život, je ženou, ktorá je poznačená doživotne. Túžila po láske, po vydaji, ale láмка jej vo všetkom bráni. Rovnako ako Il'a, tak aj Anča pracuje. Anča, vyšíva nevestám čepce, ktoré si k nej chodia ženy objednať. Autorka ponúka čitateľovi možnosť uvedomiť si trpkosť Ančinho osudu. Všetkým ženám v dedine vyšíva čepce, no ona sama ostáva starou dievkou. Ančin osud strpčuje aj Jano Fuzákovie, ktorý jej oznámi, že aj jeho žena si niečo u nej nechá ušiť. Táto skutočnosť Anču vyvedie z miery, a hoci sa snaží zamaskovať svoj nepokoj, nedarí sa jej to. Pichla sa do prsta, „no nič nedbá, ani nerečie, len šije, šije rýchlo“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 18).

Motívy vzbury a odboja majú naše hrdinky spoločný, ale vzájomný konflikt by sa mal skončiť prehrou jednej z nich (Čepan, 1984). Il'a je víťazkou, napriek rôznym prekážkam sa jej podarí to, čo chcela. Vzbury medzi Il'ou a Ančou sa prejavujú počas celej novely. „Ich spory vrcholia v Il'inom odchode do služby v škole, čo Ťapákovci chápu ako urážku rodiny“ (Čepan, 1984, s. 232). Urážkou pre rodinu bol samotný odchod. Vždy ich bolo v jednom dome veľa a dokázali prežiť v pokoji. Jediná, ktorá mala s takýmto životom problém, bola Il'a a tá odišla. Il'a prežíva trápenie, pretože si myslela, že jej manžel jej nedovolí odísť, na tomto

príklade sa môže Iľa vcítiť do Ančinej situácie, ona tiež ľúbi muža, ktorý jej nepatrí. (Čepan, 1984).

Iľino trápenie spočíva v tom, že ani vlastný manžel si ju nezastal a rozhodol sa ísť za ovcami, namiesto toho, aby odišiel s ňou k Jablonckom. Iľa odišla domov a slúži u pani rehtorky. V službe sa má dobre, „splnila, čím sa vyhrážala Paľovi a teraz je taká spokojná a veselá, ako čo by ju včera boli zavili do čepca. Jej smiech a hlučná vrava ozýva sa, (...), a dráždi uši Ťapákovcom, ktorí sú k škole najbližší“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 27). Anča celú situáciu pozorne sleduje a čaká na brata, aby vyriešil Iľino doterajšie správanie. Anča nie je jediná, ktorá očakáva brata, rovnako ako Anča, tak aj Iľa ho čaká. Paľo o Iľinom odchode nevie a Iľa sa už teraz teší, ako „iste hneď príbehne po ňu, rozľútený. No ona nepôjde k nemu. Keď si vybral Ťapákovcov a nie ju, nech si ich má“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 27).

Jednou z vlastností, ktorými sa Iľa prezentuje, je aj tvrdohlavosť a vzdor, hoci v službe nemá žiaden voľný čas, k Paľovi, ak by sa vrátil, nepôjde. Paľov príchod si Iľa všimla, prvotné nadšenie, že ho vidí z nej hneď opadlo a sama povedala, že už viac nebude jeho ženou. V tejto situácii, ktorú nám autorka ponúka, vidíme jasný príklad Iľinej hrdosti a panovačnosti. Iľa je hrdá, ale v kútiku duše veľmi túžila po tom, aby po ňu Paľo prišiel, a čaká ho. Paľo neprišiel, Iľu to veľmi mrzí, ale svoj smútok skrýva za smiech a humor. Počas celého dňa Iľa sleduje dom Ťapákovcov. V mysli Paľovi nadáva a hreší ho za to, ako sa správa, no na druhej strane veľmi túži po spoločnom stretnutí.

V dome Ťapákovcov Paľovi nedajú pokoj a neustále mu pripomínajú, akú veľkú hanbu im spôsobil Iľin odchod do služby. Najmä Anča je tou, ktorá mu to pripomína najviac. Prejavuje sa jej prchká a uštipačná povaha, neuvedomuje si, že Iľin odchod je spôsobený ich rodinou, ktorá nie je ochotná viesť normálny život a vyslobodiť sa zo starých tradícií. Iľu veľmi trápi to, že je už Paľo niekoľko dní doma a stále si po ňu neprišiel. Trápenie a smútok ju premohli, „plače ona, pyšná nevesta a vzdelaná...“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 35). Paľo prišiel, prišiel si po svoju ženu, ale tá, hoci už bola oblečená a pripravená na odchod, tvárila sa vyplašene a určitým spôsobom nedostupne. Paľo prosí ženu, aby sa vrátila naspäť, ale tá sa drží pevne svojej zásady, že sa k Ťapákovcom už nevráti. Paľo jej sľúbi, že si postaví vlastný dom, Iľa mu neverí a namiesto uzmierenia vzniká opäť hádka a Paľo odchádza.

Toto stretnutie sa Iľi stalo osudným, pretože spustilo lavínu udalostí, ktoré spôsobili to, že Iľa prišla o pozíciu slúžky v rodine rehtorky. Iľi to nebolo po vôli, nechcela sa vrátiť k Paľovi, „ja pôjdem do mojej komory bývať, na otcovský fundus. Dám si koch vytiahnuť

a mašinu spraviť do nej. Ja som sa zarietkla ísť do Ťapákov a ja to zadržím“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 37)! Ilina tvrdohlavosť a cieľavedomosť sa prejavuje aj v tejto pomerne náročnej situácii. Ilina odhodlanosť sa prejavila aj v jej skutkoch. Týždeň jej trvalo zrealizovať svoj plán a postaviť koch. Il'a žila v čistom a pokojnom prostredí, ale myšlienky jej stáli blúdili smerom k Paľovi. Paľo pochopil, že ak túži mať po svojom boku Il'u, tak sa musí od bratov oddeliť. Paľo bol prvým z rodu Ťapákovcov, ktorý sa rozhodol pre nový život.

V závere osudy oboch sokýň diametrálne rozchádzajú (Čepan, 1984). Manželia, Il'a a Paľo sa zo spoločného preplneného domu sťahujú a budujú si vlastný dom a v ňom začínajú nový život. Dom Ťapákov ostáva plný spokojných členov. „Dusia sa v jednej izbe štrnásti, ako ich predkovia žili. Nikoho nič neomína, nik nepanuje, nik nenúti starootcovské zvyky zanechať, írečité obyčaje odvrhnúť“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 38). Ančin život ostáva rovnaký, nič sa v ňom nemení a aj pocity pretrvávajú. Jej beznádejná láska k Jánovi Fuzákovie ostáva nenaplnená a pocity nenávisti a zúfalstva zo svojho životného osudu vyjadruje nasledovne: „bodaj som nebola prišla na svet, bodaj nikdy nie...!“ (Timrava, 1867 – 1951, s. 38).

Autorka novely zobrazuje hlavné protagonistky ako dve ženy, medzi ktorými panujú veľké rozdiely. Rozdiel medzi Ančou a Il'ou vidíme v tom, že hoci je Il'a zdravá, tak Anča bojuje celý život s lámkou. Obe ženy túžili po láske, Il'a svoju túžbu naplnila a vzala si za manžela Paľa Ťapáka. Ančina túžba ostala nenaplnená, túžila po mužovi, po láske, ale márne. Samotná Anča si uvedomovala to, že jej milý už svoju ženu má a vlastne kto by aj chcel kaliku, ktorou Anča bola?

Spoločným znakom oboch žien bola rázna povaha a obe si chceli presadiť to svoje. Ilino odhodlanie spočívalo v zmene, ktorú sa snažila dosiahnuť, a tou zmenou bola stavba vlastného domu a život podľa jej predstáv. Anča bola papuľnatá, mala uštipačné reči a svoje trápenie, ktoré jej spôsobovala choroba, dávala najavo prostredníctvom hádok a slov. Ilino odhodlanie a snaha zmeniť zaužívaný spôsob života ju dohnal k činom. Svoje plány prezentovala aj medzi ostatnými, ale pochopenie a podporu nenašla. Nevzdala sa svojich snov a pobrala sa do služby, kde sa mala dobre, ale stále to nebolo ono. Vo svojom vnútri sa trápila, ale svoje skutočné pocity pred ostatnými nedávala najavo.

Anča nedokázala prijať fakt, že Il'a odišla a jej odchod považovala za hanbu. Nevedela pochopiť, že sa Il'a odhodlala na takýto vážny čin a odišla. Anča neustála riešila jej odchod a týmto rozpútavala hádky v dome.

Il'a sa počas celej novely predstavuje ako žena činu, je vzdelaná, odhodlaná a cieľavedomá. Anča je jej opakom, šíri nenávisť, je protivná a papuľnatá. Il'a je silnou ženou, ktorá cez rôzne prekážky dosiahne svoj cieľ. Ančinou najväčšou prekážkou je jej choroba a jasne si uvedomuje, že nikdy nebude viesť plnohodnotný život a určitým spôsobom závidí Ili jej nový život.

ZÁVER

Cieľom bakalárskej práce bolo analyzovať a interpretovať ženské postavy vo vybraných dielach Boženy Slančíkovej Timravy. V teoretickej časti práce sme definovali pojem postava v literárnom diele, na teoretickej úrovni sme sa venovali kreovaniu Timraviných postáv a následne aj Timrave a jej zaradeniu v literárnom svete.

Literárna postava je dôležitou súčasťou každého textu. Postava je súčasťou príbehu a zároveň aj účastníkom deja. Prostredníctvom interakcie s inými postavami, dialógmi, ale aj vnútornými monológmi získava každá literárna postava hĺbku a autenticitu. Timrava pri kreovaní postáv venuje značnú pozornosť duševnej a telesnej línii. Svoje postavy tvorí bez idealizovania. Timrava vynikala talentom pozorovať ľudí a vďaka tomu vytvorila vo svojich dielach jedinečné typy. Život ľudí na vidieku, jednoduchosť a autenticnosť tvoria záruku Timravinho písania. Autorka svoju pozornosť venovala svetu dievčat a žien a práve takýto svet sme sledovali pri analýze a interpretácii jednotlivých noviel.

Analýzu a interpretáciu sme uplatnili v podkapitolách tretej kapitoly. Na analýzu a interpretáciu sme si vybrali novelu *Za koho ísť?*, *Skúsenosť*, *Veľké šťastie* a *Ďapákovci*.

V Timravinom debutovom diele *Za koho ísť?* dominuje postava Lujzy. Za zlomové dielo Timravinej tvorby považujeme novelu *Skúsenosť*, ktoré v sebe nesie autobiografické prvky. Výraznými ženskými postavami tejto novely sú Marína Majtáňová a vdova Bukovičová. Novela *Veľké šťastie* zobrazuje príbeh troch kamarátok Otily, Józy a Katuše, ktoré túžia po láske a vydaji. Každá z nich je iná, výnimočná a svojou povahou zaujímavá. Dovolíme si tvrdiť, že za najznámejšie autorkino dielo pokladáme novelu *Ďapákovci*. Toto dielo nám opäť ponúka nielen zaujímavý príbeh rodiny, ktorá žije v jednom dome, ale prináša nám pohľad aj na dominantné a výrazné ženské postavy tohto diela. Reprezentantkami žien v rodine Ďapákovcov sú Il'a – kráľovná a Anča – zmijsa.

Timravin debut novelu *Za koho ísť?* a novelu *Veľké šťastie* spája spoločný motív lásky a túžby po vydaji, ktoré sú aj ústredným motívom Timravinej prózy. V novele *Za koho ísť?* autorka prináša príbeh mestskej slečny Lujzy, ktorá prichádza letovať na dedinu, no nejde jej len o oddych, ale ženie ju najmä túžba vydať sa. Po nevydarených vzťahoch a skúsenostiach z mesta prichádza rozhodnutie hľadať šťastie na vidieku. Lujza túži po mužovi, ktorý bude predstavovať „dobrú partiu“, bude inteligentný a bude ju dobýjať. Lujza zúfalo túži po vydaji, chce sa zbaviť statusu starej dievky a ide na to veľmi jednoznačným spôsobom. Zúfalstvo

a vidina čepca je natoľko silná, že samotná Lujza upustila zo svojich nárokov, ktoré boli na začiatku vysoké. Cieľ, ktorý si Lujza vytýčila, so sebou prináša pocity túžby, sklamania i irónie. Autorka Lujzu trápi a nenastofuje hneď jasný smer deja, dedukujeme, že si Lujza napokon vyberie ženícha a vydá sa, ale výber ženícha je sprevádzaný rôznymi „hrami“, ktoré Lujza vymyslela, aby si vzala toho, ktorý bude viac bojovať o jej ruku. V závere novely sa mladá slečna Lujza mení na vydatú ženu, ktorá sa napokon vydala za toho, koho aj ľúbila.

Novela *Veľké šťastie* v sebe taktiež zahŕňa motívy lásky a vydaja. Hlavnými protagonistkami sú slečny a kamarátky Otila, Józa a Katuša. Nájsť si dobrého životného partnera bolo náročné v každej dobe. Túžba po manželstve a láske spája všetky slečny, ktoré autorka v tejto novele vytvorila. Každá z protagonistiek je iná a jedinečná. Otila a Katuša sú nevlastné sestry a ich rodičia ich túžia vydať. Otila, biologická dcéra rodiny Nivskej, je krásna a dobrá, ale je ochudobnená o vnútornú krásu. Katušin život v čitateľovi vzbudzuje pocity ľútosti. V rodine Nivskej jej neustále vykrikujú to, že ju zachránili z ulice, a počas celého deja prežíva ťažké chvíle. Trojicu kamarátok uzatvára Józka, symbolizujúca energickú, krásnu a sebavedomú ženu. Všetky tri slečny spája túžba po vydaji. Každá z nich túži po manželovi, ktorý bude dobrý, láskavý a bude pre nich „šťastím“. Dokonalým manželom sa javí levíta Červenčík, do ktorého sa počas deja všetky zamilujú, hoci už majú vybratých partnerov. Výber partnera zariadili ich rodičia. Józino šťastie mal naplniť Levo Jakubovič, ich manželstvo nebolo založené na skutočnej láske, ale na úcte k rodičom a k ich výberu. Stano Hrabeň, ktorý sa mal stať manželom Otily Nivskej, pochádzal z dobrej a vznešenej rodiny. Stanovo postavenie znamenalo dokonalý vzťah založený na hodnotách, ktoré sa rovnajú najmä v majetkovej oblasti. Manželom Katuše Nivskej sa mal stať Samo Bobuľa, ktorý predstavoval celoživotné trápenie. Timrava, hoci samotnú Katušu trápi po celý čas, v závere jej prináša povýšenie. Levíta Červenčík si vyberá za ženu práve ju, Katušu.

Motívy lásky a vydaja v spomínaných dielach sú spoločné pre obe novely, ale v každej z nich ich autorka podáva inak. Lujza z novely *Za koho ísť?* bojuje o svojho budúceho manžela a vymýšľa hry, ktorými si získa jedného z nádejných ženíchov. Počiatočná túžba dostať sa čo najskôr pod čepiec sa javí ako beh na dlhé trate. Ženy z novely *Veľké šťastie* sú v porovnaní s Lujzou menej aktívne. Túžia po manželstve a po šťastí, ale manželov im vyberú rodičia. Všetky tri predstaviteľky túžia po veľkej láske, ale napokon súhlasia s výberom, ktorý vopred zariadili rodičia. Výnimkou tejto novely predstavuje postava Katuše, ktorú si vybral za manželku „dokonalý“ levíta. Timrava pri tejto postave volí priam rozprávkový koniec, ale dievčatám Józe a Otile prináša zmierlivý záver. Všetky ženy, ktoré spája túžba po vydaji

a manželstve, necháva Timrava najskôr vytrápiť sa, aby si uvedomili svoje city a sympatie, ktoré prechovávajú k určitému mužovi. Každá z nich sa napokon vydá a nájde svoju lásku, ale cesta k láske nie je len prechádzka ružovou záhradou.

Medzi známejšie diela, ktoré Timrava napísala, patrí novela *Ďapákovci* a novela *Skúsenosť*. Ich spoločným znakom je iniciačný a emancipačný krok hrdiniek. Novela *Skúsenosť* sa pokladá za zlomové dielo Timravinej tvorby. V tejto novele sú za hlavné hrdinky považované vdova Bukovičová a Marína Majtánová. Marínu Timrava opisuje ako mladú a inteligentnú slečnu, ktorá svoj odchod do Vodňan vníma ako príležitosť. Odchod do mesta jej ponúka mnoho nových možností, naivne si myslí, že mesto bude pre ňu miestom, ktoré bude príjemné a ponúkne jej možnosť nového začiatku, ale opak je pravdou. Zmena prostredia ju ničila, ako spoločníčka i slúžka sa cítila menejcenná a v jej vnútri prevládali pocity zúfalstva.

V novele *Ďapákovci* sa nám črtá pokrokový prístup k životu, ktorý propaguje výrazná ženská postava Iľa. Autorka v úvode opisuje problémovú situáciu v podobe spolunažívania veľkej rodiny v malom dome. Iľa, pôrodná babica a jediná iniciatívna žena, priniesla riešenie, ktoré sa nikomu nepáčilo. Odhodlanosť, snaživosť a vlastná iniciatíva sú vlastnosťami, ktorými je Iľa obdarená. Iľa sa v dome Ďapákovcov cíti ako slúžka. Stará sa o domácnosť, o ľudí v dome a stále je verná aj svojmu povolaniu.

Rovnako ako Marína v novele *Skúsenosť*, tak aj Iľa sa rozhodla pre odchod. Odchod oboch hrdiniek predstavuje iniciačný krok. Marínin odchod do mesta predstavuje vykúpenie z malosveta dediny, ktorý sa končí fiaskom a pokorným návratom. Iľa, hoci odchádza, svoj nový začiatok vidí vo vybudovaní vlastného domu, ktorý si spoločne postaví so svojím mužom. Vymanenie sa z prostredia, ktoré rovnako ako Marínu, tak aj Iľu ubíja, je momentom, ktorý sa javí ako oslobodzujúci. Iľino odhodlanie odísť aj napriek tomu, že pôjde sama a bude musieť čeliť rôznym nepríjemným veciam, ju neodrádza. Aj Marína vníma odchod ako vykúpenie, vráti sa domov, tam, kde ju dobre poznajú a kde sa cíti najlepšie.

Spoločným motívom, ktorý Marínu a Iľu spája, je postavenie slúžky. Marína ide do služby k vdove Bukovičovej a Iľa do rodiny rehtora. Obe vykonávajú rovnakú prácu, ale každá z nich ju vníma inak. Marína sa v službe trápi, pani ju neustále karhá a trestá. Iľina služba v rodine rehtora je náročná, ale Iľa je zvyknutá na takúto prácu a vykonáva ju s úsmevom na tvári, ale vo vnútri ju toto postavenie ubíja a trápi. Rovnako ako Iľa, tak aj Marína túži po zmene. Iľa sa trápi, ale napokon dosiahne svoj cieľ a robí krok vpred. Postava Maríny, ktorá sa taktiež snaží, robí čo môže svoj cieľ nedosahuje. Iľu a Marínu spájajú aj

spoločné povahové črty ako tvrdohlavosť, odhodlanosť a usilovnosť. Odlišnosť Maríny a Iľu vnímame cez ich konanie a vystupovanie. Iľa už od začiatku vystupuje s cieľom osamostatnenia a svoje kroky a myšlienky vyslovuje nahlas. Marína svoje plány kreuje iba vo svojej hlave a aj napriek trápeniu sa stále drží a snaží sa, aby bolo stále iba dobre. Marína je menej dominantná ako Iľa.

Obe predstaviteľky napokon dosiahnu svoj plán. Odchod je zlomovým momentom v oboch prípadoch. Marínin odchod domov predstavuje pocit oslobodenia a úprimnej radosti. Marína svojím odchodom nedosiahla taký úspech ako Iľa. Marína sa vracia napäť domov, naopak, Iľa svojím odchodom dosahuje svoj cieľ, ktorým je osamostatnenie sa. Iľin odchod, ktorý mal viacero fáz, predstavuje splnenie jej túžby, ktorá spočívala v oddelení sa od veľkej rodiny Ťapákovcov a znamenal aj nový začiatok pre Iľu a jej manžela.

Božena Slančíková Timrava všetky svoje postavy charakterizuje stručne a jasne. Nepodáva opis postáv vytvorený na základe zovňajška či výzoru. Pre autorku sú najdôležitejšie povahové črty a vnútro postáv. Pri kreovaní postáv sa zameriava aj na mimiku a gestiku, cez ktoré sledujeme opis citových reakcií alebo rozpoložení. Následný vývoj postavy je tvorený cez situácie, v ktorých sa postava ocitne.

Božena Slančíková Timrava si vo svojej tvorbe zachovala originálny rukopis. Postavy v dielach sú jedinečné, tvrdohlavé, papuľnaté a zároveň plné lásky. Svet žien a dievčat predstavuje širokú škálu tém, ktorú nám Timrava spracovala. Autorka ženské postavy neidealizovala, ale zobrazila ich skutočné povahové vlastnosti, vonkajšiu i vnútornú krásu a nebála sa zobrazit' vlastnosti, ktoré sa nepovažujú za pekné, ako tvrdohlavosť, vypočítavosť a nadradenosť. Timrava vo svojej tvorbe opisuje človeka takého, aký je. Každý človek je jedinečný a disponuje negatívnymi aj pozitívnymi vlastnosťami.

ZOZNAM BIBLIOGRAFICKÝCH ODKAZOV

- ČEPAN, O. 1984. *Stimuly realizmu*. Prvé vydanie. Bratislava : Tatran, 1984. 480 s.
- ČEPAN, O. 2001. *Próza slovenského realizmu*. Prvé vydanie. Bratislava : VEDA, 2001. 290 s. ISBN 80-224-0654-6.
- FORSTER, E. M. 1971. *Aspekty románu*. Bratislava : Tatran, 1971. 136 s.
- HARPÁŇ, M. 2004. *Teória literatúry*. Tretie vydanie. Bratislava : TIGRA, 2004. 283 s. ISBN 80-88869-36-6.
- JÓNA, E. 1951. Timravina reč. In *Slovenská reč*, 1951, 17, č. 5 – 6, s. 129 – 138, ISSN 1338-4279.
- KODAJOVÁ, D. 2018. Svet Boženy Slančíkovej a tvorba Timravy. In : *Slovenský konzervatizmus a literatúra písaná ženami vtedy a dnes : Zborník prednášok vedeckej konferencie 21. október 2017, Lučenec 18. Šoltésovej Martin*. Bratislava : Živena – Spolok slovenských žien, 2018, s. 6 – 15. ISBN 978-80-972560-2-9.
- MIKULOVÁ, M. 2006. *Slovenský literárny realizmus III*. Prvé vydanie. Bratislava : Slovenský Tatran, 2006. 729 s. ISBN 80-222-0531-1.
- MIKULOVÁ, M. 2014. Timravin iniciačný text a nová cesta epiky. In *Slovenská literatúra*, 2014, 61, č. 6, s. 462 – 490, ISSN 0037-6973.
- MIKULOVÁ, M. 2015. *Tri spisovateľky (Šoltésová, Vansová, Timrava)*. Prvé vydanie. Bratislava : Veda, 2015. 298 s. ISBN 978-80-2241433-3.
- MIKULOVÁ, M. 2018. Timravine polemiky a tajomstvá. In : *Slovenský konzervatizmus a literatúra písaná ženami vtedy a dnes : Zborník prednášok vedeckej konferencie 21. október 2017, Lučenec 18. Šoltésovej Martin*. Bratislava : Živena – Spolok slovenských žien, 2018, s. 16 – 24. ISBN 978-80-972560-2-9.
- MINÁRIKOVÁ, M. 1990. Irónia v Timravinej novele Skúsenosť (Textologické – štylistické problémy). In : *Zborník z vedeckej konferencie o živote a diele Boženy Slančíkovej-Timravy a Kolomana Banšella 1. a 2. októbra 1987 v Lučenci*. Martin : Matica slovenská, 1990, s. 86 – 105. ISBN 80-7090-007-5.
- TIMRAVA, B. 1867 – 1951. *Skúsenosť : vybrané poviedky*. Rohovce : Interpopulart Slovakia, 1867 – 1951. 103 s. ISBN 80-88834-56-2.

SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, Božena: Sobrané spisy Timravy, sväzok III.. Turčiansky Sv. Martin: Kníhtlačiarsky účastinársky spolok 1924. 209 s. [cit. 15.5.2024]. Dostupné na internete: http://zlatyfond.sme.sk/dielo/3036/Slancikova-Timrava_Velke-stastie.

SLANČÍKOVÁ-TIMRAVA, B. 1867 – 1951. *Skúsenosť : vybrané poviedky*. Rohovce : Interpopulart Slovakia, 1867 – 1951. 103 s. ISBN 80-88834-56-2.

ŽEMBEROVÁ, V. 2010. K poetike (prozaickej) postavy v autorskej stratégii. In *Slavica litteraria*, 2010, 13, č. 1-2, s. 23 – 32. ISSN 2336-4491 (online vydanie).